

Centralna Komisja Egzaminacyjna

MATERIAŁY POMOCNICZE DLA KANDYDATÓW NA EGZAMINATORÓW

część wspólna

dla wszystkich niezależnie od rodzaju egzaminu

Warszawa, październik 2005

Materiał przygotowali:

Elżbieta Goźlińska

Katarzyna Koletyńska

Halina Sitko

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie

1. Ogólne założenia szkoleń kandydatów na egzaminatorów
2. Zalecana literatura

1. Sprawdzian i egzaminy w zreformowanym systemie edukacji

- 1.1. Ocenianie w zreformowanym systemie edukacji
 - 1.1.1. Założenia ogólne systemu oceniania i podstawy prawne
 - 1.1.2. Ocenianie wewnątrzszkolne
 - 1.1.3. Ocenianie zewnętrzne
- 1.2. System egzaminów zewnętrznych
 - 1.2.1. Egzaminy w strukturze zreformowanego szkolnictwa
 - 1.2.2. Rola i zadania CKE i OKE
 - 1.2.3. Rola egzaminatorów w systemie egzaminów zewnętrznych
 - 1.2.4. Informatory
 - 1.2.5. Egzaminy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

2. Zadania na sprawdzianie i egzaminach

- 2.1. Standardy wymagań będące podstawą przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów
- 2.2. Rodzaje zadań egzaminacyjnych i ich charakterystyka

3. Zadania i obowiązki egzaminatora. Etyczne i moralne aspekty egzaminowania

- 3.1. Zadania i role egzaminatora wynikające z obowiązujących przepisów i procedur
- 3.2. Postawa i etyka egzaminatora

4. Słowniczek podstawowych terminów związanych z ocenianiem zewnętrznym

WPROWADZENIE

1. Ogólne założenia szkoleń kandydatów na egzaminatorów

Jedną z podstawowych cech systemu egzaminów zewnętrznych jest postawienie każdego ucznia w jednakowych warunkach egzaminowania. Każdy egzaminowany będzie miał stworzone identyczne warunki egzaminu – będzie znał wymagania egzaminacyjne, będzie pracował samodzielnie, będzie rozwiązywał zadania zawarte w arkuszach egzaminacyjnych takich samych w całym kraju, przygotowanych przez pracowników komisji egzaminacyjnych.

W arkuszach egzaminacyjnych znajdować się będą zadania zamknięte, gdzie uczeń wybierze jedną z podanych odpowiedzi – te zadania będą sprawdzane automatycznie, czytnikiem komputerowym oraz zadania otwarte wymagające zredagowania przez ucznia samodzielnej odpowiedzi – te zadania wymagają precyzyjnego ocenienia przez dobrze przygotowanego nauczyciela – egzaminatora zewnętrznego.

Obiektywizm sprawdzania takich zadań może zostać osiągnięty jeśli egzaminatorzy w całym kraju będą oceniali prace uczniów według jednolicie stosowanych, udostępnionych im przez OKE precyzyjnych modeli oceniania (tj. schematów poprawnych odpowiedzi, schematów punktowania zadań, kryteriów oceniania zadań rozszerzonej odpowiedzi). Wymaga to właściwego przygotowania samych egzaminatorów.

Z powyższych względów **kandydaci na egzaminatorów muszą spełniać wymagania określone w art. 9c ust. 3 i 4 Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty** (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami) – ust. 3 i 4 zostały wprowadzone Ustawą z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 137, poz. 1304), oraz **złożyć odpowiednie dokumenty** do właściwej okręgowej komisji egzaminacyjnej.

Szkolenia organizują okręgowe komisje egzaminacyjne. One też decydują o naborze, ustalają harmonogram zajęć oraz wpisują do ewidencji egzaminatorów OKE tych, którzy ukończyli szkolenie z wynikiem pozytywnym.

Na wszystkich szkoleniach, w całym kraju, mogą być realizowane **wyłącznie** programy szkoleń uwzględniające ramowe programy szkoleń zawarte w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 marca 2004r. *w sprawie ramowego programu szkolenia kandydatów na egzaminatorów, sposobu prowadzenia ewidencji egzaminatorów oraz trybu wpisywania i skreślenia z ewidencji* (Dz.U. z 2004r. nr 47, poz.452).

Ze względu na zróżnicowaną specyfikę sprawdzianu i poszczególnych egzaminów (sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej, egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej, poszczególnych egzaminów maturalnych oraz egzaminu zawodowego) dla każdego typu egzaminu opracowany został inny program, jednak każdy z nich zawiera pewne elementy wspólne dla wszystkich programów. Ramowe programy szkoleń zatwierdza Minister Edukacji Narodowej i Sportu i ogłasza je w formie rozporządzenia.

Celem szkoleń jest przygotowanie kandydatów do wykonywania zadań egzaminatora, a w szczególności:

- rozwinięcie u uczestników umiejętności trafnego, rzetelnego i obiektywnego sprawdzania, punktowania i oceniania zadań otwartych przy zastosowaniu ustalonych schematów poprawnych odpowiedzi, kryteriów oceniania i przyjętych schematów punktowania,
- nabycie umiejętności punktowania zadań otwartych porównywalnego z wynikami ustalonymi przez innych egzaminatorów w kraju (w granicach dopuszczalnej rozbieżności),
- nabycie umiejętności sprawdzania i oceniania zadań we współpracy z kierownikiem zespołu egzaminatorów,
- kształtowanie współodpowiedzialności za egzamin.

W wyniku szkolenia kandydatów na egzaminatorów powinno nastąpić:

- doprowadzenie do sytuacji, w której różnice w uzyskanej przez poszczególnych zdających liczbie punktów odzwierciedlają różnice w nabytych przez nich umiejętnościach, a nie wynikają z dowolnego lub nieprecyzyjnego stosowania przez egzaminatorów kryteriów i schematów punktowania;
- umożliwienie porównywania wyników egzaminacyjnych, wynikającego z faktu, że prace egzaminowanych uczniów oceniane są z zachowaniem identycznych procedur, mimo że sprawdzanie jest dokonywane przez różnych egzaminatorów;
- zwiększenie rzetelności pomiaru tej części egzaminu, w której sprawdzanie prowadzone jest za pomocą zadań otwartych;
- doprowadzenie do porównywalności metodologicznej i formalnej przygotowywanych w szkołach zestawów tematów i zadań egzaminacyjnych do części ustnej egzaminu maturalnego, oraz stosowania tych samych kryteriów zaliczeń w tej części egzaminu.

Aby osiągnąć założone cele od kandydata na egzaminatora oczekuje się udziału w szkoleniu w celu:

- rozwinięcia umiejętności sprawdzania i oceniania zadań otwartych według ustalonych kryteriów,
- zdobycia umiejętności oceniania prac egzaminacyjnych, zapewniającego wysoki obiektywizm i porównywalność wyników,
- nabycia umiejętności sprawdzania i oceniania zadań we współpracy z kierownikiem zespołu egzaminatorów,
- kształtowania poczucia współodpowiedzialności za jakość egzaminu.

Warunkami koniecznymi do osiągnięcia pozytywnego wyniku szkolenia są:

- obecność na wszystkich zajęciach,
- aktywny udział w szkoleniu,
- wykonanie i zaliczenie zadań praktycznych przewidzianych w programie szkolenia,
- zdanie egzaminu kończącego kurs.

Plany i ramowe programy szkoleń kandydatów na egzaminatorów

Ze względu na zróżnicowaną specyfikę sprawdzianu i poszczególnych egzaminów, czas trwania szkoleń kandydatów na egzaminatorów jest różny. Poniżej przedstawiamy Państwu ramowe programy szkoleń kandydatów na egzaminatorów sprawdzianu i poszczególnych egzaminów (na podstawie załączników do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 marca 2004r. w sprawie ramowych programów szkoleń kandydatów na egzaminatorów i sposobu prowadzenia ewidencji egzaminatorów oraz trybu wpisywania i skreślania egzaminatorów z ewidencji – Dz.U. nr 47, poz. 452).

1. Ramowy program szkolenia kandydatów na egzaminatorów w zakresie sprawdzianu przeprowadzanego w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej

Lp.	Blok tematyczny	Liczba godzin szkolenia	
		Wykłady, konwersatoria	Ćwiczenia, warsztaty
1.	Sprawdzian w systemie oceniania i egzaminowania	2	-
2.	Zadania na sprawdzianie	1	2
3.	Sprawdzanie i ocenianie odpowiedzi do zadań otwartych	2	14
4.	Zadania i obowiązki egzaminatora. Etyczne i moralne aspekty egzaminowania	1	1
Egzamin ze znajomości zasad przeprowadzania i oceniania sprawdzianu			
Razem godzin			25

2. Ramowy program szkolenia kandydatów na egzaminatorów w zakresie egzaminu przeprowadzanego w ostatnim roku nauki w gimnazjum w części obejmującej przedmioty humanistyczne

Lp.	Blok tematyczny	Liczba godzin szkolenia	
		Wykłady, konwersatoria	Ćwiczenia, warsztaty
1.	Egzamin w systemie oceniania i egzaminowania	2	-
2.	Zadania na egzaminie w części obejmującej przedmioty humanistyczne	1	2
3.	Sprawdzanie i ocenianie odpowiedzi do zadań otwartych	2	14
4.	Zadania i obowiązki egzaminatora. Etyczne i moralne aspekty egzaminowania	1	1
Egzamin ze znajomości zasad przeprowadzania i oceniania egzaminu w części obejmującej przedmioty humanistyczne			2
Razem godzin			25

3. Ramowy program szkolenia kandydatów na egzaminatorów w zakresie egzaminu przeprowadzanego w ostatnim roku nauki w gimnazjum w części obejmującej przedmioty matematyczno-przyrodnicze

Lp.	Blok tematyczny	Liczba godzin szkolenia	
		Wykłady, konwersatoria	Ćwiczenia, warsztaty
1.	Egzamin w systemie oceniania i egzaminowania	2	-
2.	Zadania na egzaminie w części obejmującej przedmioty matematyczno-przyrodnicze	1	2
3.	Sprawdzanie i ocenianie odpowiedzi do zadań otwartych	2	14
4.	Zadania i obowiązki egzaminatora. Etyczne i moralne aspekty egzaminowania	1	1
Egzamin ze znajomości zasad przeprowadzania i oceniania egzaminu w części obejmującej przedmioty matematyczno-przyrodnicze			2
Razem godzin			25

4. Ramowy program szkolenia kandydatów na egzaminatorów w zakresie egzaminu maturalnego przeprowadzanego z przedmiotów: matematyka, biologia, chemia, fizyka i astronomia, geografia, informatyka

Lp.	Blok tematyczny	Liczba godzin szkolenia	
		Wykłady, konwersatoria	Ćwiczenia, warsztaty
1.	Egzamin maturalny w systemie oceniania i egzaminowania	2	-
2.	Zadania na egzaminie maturalnym z przedmiotów: matematyka, biologia, chemia, fizyka i astronomia, geografia, informatyka	2	5
3.	Sprawdzanie i ocenianie odpowiedzi do zadań otwartych	1	9
4.	Zadania egzaminatora. Etyczne i moralne aspekty egzaminowania	1	1
Egzamin ze znajomości zasad przeprowadzania i oceniania egzaminu maturalnego z przedmiotów: matematyka, biologia, chemia, fizyka i astronomia, geografia, informatyka			4
Razem godzin			25

5. Ramowy program szkolenia kandydatów na egzaminatorów w zakresie egzaminu maturalnego przeprowadzanego z przedmiotów: historia, historia sztuki, historia muzyki, wiedza o społeczeństwie, wiedza o tańcu, język grecki i kultura antyczna, język łaciński i kultura antyczna

Lp.	Blok tematyczny	Liczba godzin szkolenia	
		Wykłady, konwersatoria	Ćwiczenia, warsztaty
1.	Egzamin maturalny w systemie oceniania i egzaminowania	2	-
2.	Zadania na egzaminie maturalnym z przedmiotów: historia, historia sztuki, historia muzyki, wiedza o społeczeństwie, wiedza o tańcu, język grecki i kultura antyczna, język łaciński i kultura antyczna	2	5
3.	Sprawdzanie i ocenianie odpowiedzi do zadań otwartych	2	13
4.	Zadania egzaminatora. Etyczne i moralne aspekty egzaminowania	1	1
Egzamin ze znajomości zasad przeprowadzania i oceniania egzaminu maturalnego z przedmiotów: historia, historia sztuki, historia muzyki, wiedza o społeczeństwie, wiedza o tańcu, język grecki i kultura antyczna, język łaciński i kultura antyczna			4
Razem			30

6. Ramowy program szkolenia kandydatów na egzaminatorów w zakresie egzaminu maturalnego przeprowadzanego z przedmiotów: język polski, język mniejszości narodowej lub grupy etnicznej

Lp.	Blok tematyczny	Liczba godzin szkolenia	
		Wykłady, konwersatoria	Ćwiczenia, warsztaty
1.	Egzamin maturalny w systemie oceniania i egzaminowania	2	-
2.	Zadania na egzaminie maturalnym z przedmiotów: język polski, język mniejszości narodowej lub grupy etnicznej	2	5
3.	Sprawdzanie i ocenianie odpowiedzi do zadań otwartych	2	10
4.	Konstruowanie tematów na część ustną egzaminu maturalnego	2	4
5.	Ocenianie w części ustnej egzaminu maturalnego	1	6
6.	Zadania egzaminatora. Etyczne i moralne aspekty egzaminowania	1	1
Egzamin ze znajomości zasad przeprowadzania i oceniania egzaminu maturalnego z przedmiotów: język polski, język mniejszości narodowej lub grupy etnicznej			4
Razem			40

7. Ramowy program szkolenia kandydatów na egzaminatorów w zakresie egzaminu maturalnego przeprowadzanego z przedmiotu: język obcy nowożytny

Lp	Blok tematyczny	Liczba godzin szkolenia	
		Wykłady, konwersatoria	Ćwiczenia, warsztaty
1.	Egzamin maturalny w systemie oceniania i egzaminowania	2	-
2.	Zadania na egzaminie	2	5
3.	Sprawdzanie i ocenianie odpowiedzi do zadań otwartych	2	10
4.	Ocenianie w części ustnej egzaminu maturalnego	1	6
5.	Zadania egzaminatora. Etyczne i moralne aspekty egzaminowania	1	1
Egzamin ze znajomości zasad przeprowadzania i oceniania egzaminu maturalnego z przedmiotu: język obcy nowożytny (język angielski, język francuski, język hiszpański, język niemiecki, język portugalski, język rosyjski, język słowacki, język szwedzki, język włoski)			4
Razem			34

8. Ramowy program szkolenia kandydatów na egzaminatorów w zakresie egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe

Lp	Blok tematyczny	Liczba godzin szkolenia	
		Wykłady, konwersatoria	Ćwiczenia, warsztaty
Część I			
1.	Egzamin w systemie oceniania i egzaminowania	2	-
2.	Zadania na egzaminie	2	2
3.	Sprawdzanie i ocenianie zadań egzaminacyjnych	1	5
4.	Zadania i obowiązki egzaminatora. Etyczne i moralne aspekty egzaminowania	1	1
Część II			
5.	Ocenianie wykonywania zadań egzaminacyjnych w etapie praktycznym	-	20
Egzamin ze znajomości zasad przeprowadzania i oceniania egzaminu (składający się z części teoretycznej i części praktycznej; część praktyczna jest przeprowadzana w grupach liczących nie więcej niż 6 osób)			6
Razem			40

2. Zalecana literatura

- Arends R. I. *Uczymy się nauczać*. Warszawa: WSiP 1998 (rozdział 7: Kontrola i ocena).
- Ciżkowicz, J. Ochenduszek K., *Pomiar sprawdzający wielostopniowy*, Warszawa: WSiP 1998.
- Encyklopedia pedagogiczna – hasło: *etyka zawodowa nauczyciela*
- Galloway Ch. Psychologia uczenia się i nauczania. t.2. Warszawa: PWN 1988.
- Goźlińska E., Koletyńska K., Sitko H. O maturze prawie wszystko. Poradnik dla nauczycieli, wychowawców, dyrektorów szkół. Wydawnictwa CODN, Warszawa 2005.
- Goźlińska E., Koletyńska K., Sitko H. *Zacznij od dziś. Egzamin zewnętrznego w pigułce. Poradnik dla nauczycieli, uczniów i rodziców*. WSiP 2003.
- Janowski A., *Poznanie uczniów*. Warszawa: WSiP 1991 (rozdział VIII: Obserwacja).
- Kotarbiński T., *Traktat o dobrej robocie*. Ossolineum, 1982.
- Lisiecka Z., Stróżyński K., *Szansa na sukces egzaminacyjny*. Warszawa Wydawnictwo Szkolne PWN 2001.
- Niemierko B., *Między oceną szkolną a dydaktyką: bliżej dydaktyki*. Warszawa: WSiP 1999 (rozdz. 12: Kodeks etyczny oceniania szkolnego).
- Niemierko B., *Pomiar wyników kształcenia*. Warszawa: WSiP 1999.
- Niemierko B. *Ocenianie szkolne bez tajemnic*. Warszawa: WSiP 2002.
- *Ocenianie wewnętrzne a egzamin zewnętrznego, materiały szkoleniowe dla nauczycieli*, Wydawnictwa CODN, Warszawa 2003.
- Stróżyński K., Giermakowski M. *Jak oceniać?* Jelenia Góra Wydawnictwo Nauczycielskie 1999.
- Szaleniec H., Szmigiel M. K. *Egzamin zewnętrznego. Podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie oceniania zewnętrznego*. Kraków: Związek Nauczycielstwa Polskiego 2001.
- Szaleniec H. . *Jak komunikować wyniki egzaminów*. Warszawa. WSiP 2004.
- Szaleniec H. . *Jak wykorzystywać wyniki egzaminów*. Warszawa. WSiP 2004.
- Tyszcza T. *Psychologiczne pułapki oceniania i podejmowania decyzji*. Gdańsk 1999.
- Wojtyła K. *Elementarz etyczny*. Lublin 1999.
- *Ministerstwo Edukacji Narodowej o ocenianiu* (Biblioteczka Reformy), Warszawa, sierpień 1999.

1 SPRAWDZIAN I EGZAMINY W ZREFORMOWANYM SYSTEMIE EDUKACJI

1.1 Ocenianie w zreformowanym systemie edukacji

1.1.1 Założenia ogólne systemu oceniania i podstawy prawne

Jednym z obszarów reformy edukacji jest wprowadzenie nowego, spójnego i bardziej zobiektywizowanego systemu oceniania.

W nowym systemie oceniania wyodrębnia się dwa nurty: ocenianie **wewnątrzszkolne** i ocenianie **zewnętrzne** organizowane przez władze oświatowe. Taki system oceniania ma umożliwić weryfikowanie prób wprowadzania bardziej efektywnych sposobów wspomagania rozwoju uczniów i podnoszenia jakości pracy szkół.

Zasady oceniania wewnątrzszkolnego oraz system oceniania zewnętrznego ustanawiają następujące akty prawne:

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o *systemie oświaty* (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 marca 2004r. w *sprawie ramowego programu szkolenia kandydatów na egzaminatorów, sposobu prowadzenia ewidencji egzaminatorów oraz trybu wpisywania i skreślania z ewidencji* (DzU nr 47, poz.452).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w *sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (DzU nr 51, poz. 458 oraz z 2003 r. nr 210, poz. 2041);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w *sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* (DzU nr 199, poz. 2046 z późniejszymi zmianami)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 2001 r. w *sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów* (DzU nr 92, poz. 1020 i z 2003 r. nr 90, poz. 846);
- Rozporządzenie z dnia 3 lutego 2003 r. w *sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzenia egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe* (DzU nr 49, poz. 411 i z 2005r. nr 66, poz. 580);
- Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 4 lutego 2005 r. w *sprawie nadania statutu Centralnej Komisji Egzaminacyjnej* (MP nr 4, poz. 249 z późniejszymi zmianami)
- Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 marca 1999 r. w *sprawie nadania statutu Centralnej Komisji Egzaminacyjnej* (MP nr 11, poz. 159);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 lutego 1999 r. w *sprawie utworzenia okręgowych komisji egzaminacyjnych oraz określenia ich zasięgu terytorialnego* (DzU nr 14, poz. 134 i nr 41, poz. 417);
- Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31marca 1999 r. w *sprawie nadania statutów okręgowym komisjom egzaminacyjnym* (MP nr 12, poz. 169 z późniejszymi zmianami).

1.1.2 Ocenianie wewnątrzszkolne

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia, które odbywa się w ramach oceniania wewnątrzszkolnego, polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej i realizowanych w szkole programów nauczania uwzględniających tę podstawę. Szczegółowe zasady oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia¹.

Ocenianie wewnątrzszkolne ma na celu:

- poinformowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie,
- pomoc uczniowi w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju,
- motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu,
- dostarczenie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce, zachowaniu oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia,
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Ocenianie wewnątrzszkolne obejmuje:

- formułowanie przez nauczycieli wymagań edukacyjnych niezbędnych do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych (semestralnych) ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych,
- ustalanie kryteriów oceniania zachowania,
- ocenianie bieżące i ustalanie śródrocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz śródrocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania, według skali i w formach przyjętych w danej szkole,
- przeprowadzanie egzaminów klasyfikacyjnych,
- ustalanie rocznych (semestralnych) ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania,
- ustalanie warunków i trybu uzyskania wyższych niż przewidywane rocznych (semestralnych) ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania,
- ustalanie warunków i sposobu przekazywania rodzicom (prawnym opiekunom) informacji o postępach i trudnościach ucznia w nauce

Ogólne zasady oceniania wewnątrzszkolnego określono w rozporządzeniu, lecz szczegółowe rozwiązania obowiązujące w danej szkole powinny być przedstawione w jej statucie. W szczególności należy określić:

- skalę i sposób formułowania ocen bieżących i śródrocznych ocen klasyfikacyjnych;
- skalę i tryb ustalania oraz sposób formułowania śródrocznej oceny zachowania;
- termin i formę informowania ucznia o przewidywanych dla niego ocenach klasyfikacyjnych;
- tryb odwoływania się od ustalonych ocen i formę sprawdzania zasadności odwołania (np. egzamin sprawdzający);
- terminy klasyfikacji śródrocznej, np. dwa semestry - jak dotychczas lub trzy trymestry itp. jednak nie mniej niż jeden termin w każdym roku szkolnym;
- tryb i formę egzaminów klasyfikacyjnych.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (DzU Nr 199, poz. 2046 z późniejszymi zmianami)

1.1.3 Ocenianie zewnętrzne

Wszystkie szkoły mają obowiązek realizacji zadań edukacyjnych zapisanych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, ale przy pełnej autonomii każdej szkoły różne są drogi i rezultaty realizacji tych zadań.

Ocenianie zewnętrzne pozwoli na diagnozowanie poziomu osiągnięć edukacyjnych uczniów, monitorowanie poziomu nauczania i ocenę efektywności oddziaływań edukacyjnych szkoły, a także obiektywną i faktyczną porównywalność zaświadczeń i dyplomów bez względu na miejsce ich wystawienia. Pogłębiona analiza osiągnięć uczniów umożliwi otrzymanie informacji zwrotnej o jakości programów nauczania stosowanych w szkole.

Ustalone i zatwierdzone przez ministra właściwego ds. oświaty i wychowania standardy wymagań, będące podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, mają bezpośredni wpływ na obiektywizację i ujednolicenie zewnętrznej oceny. Jednocześnie standardy te mają istotne znaczenie dla przeniesienia głównego zainteresowania oceny z wiadomości na umiejętności zdobyte w danym etapie kształcenia. Standardy wymagań powstały w wyniku szerokiej konsultacji w środowisku nauczycielskim i naukowym, na podstawie wymienionych w podstawie programowej kształcenia ogólnego celów edukacyjnych, zadań szkoły, treści nauczania i osiągnięć uczniów.

Ocenianie zewnętrzne umiejscowione jest na zakończenie poszczególnych etapów kształcenia i obejmuje:

- **sprawdzian w szóstej klasie szkoły podstawowej** - zwany **sprawdzianem** – z poziomu opanowania umiejętności ponadprzedmiotowych określonych w standardach wymagań;
- **egzamin w trzeciej klasie gimnazjum** - zwany **egzaminem gimnazjalnym** – z umiejętności i wiadomości z zakresu przedmiotów humanistycznych oraz z zakresu przedmiotów matematyczno-przyrodniczych określonych w standardach wymagań;
- **egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe** - zwany **egzaminem zawodowym**, który jest formą oceny poziomu opanowania wiadomości i umiejętności z zakresu danego zawodu, określonych w standardach wymagań; składa się z etapu pisemnego i praktycznego;
- **egzamin maturalny** – który jest formą oceny poziomu wykształcenia ogólnego i sprawdza wiadomości i umiejętności, określone w standardach wymagań egzaminacyjnych; składa się z części ustnej i pisemnej.

1.2 System egzaminów zewnętrznych

1.2.1 Egzaminy w strukturze zreformowanego szkolnictwa

Sprawdzian w szóstej klasie szkoły podstawowej

W klasie szóstej szkoły podstawowej okręgowa komisja egzaminacyjna przeprowadza **sprawdzian** poziomu opanowania **umiejętności** określonych w standardach wymagań.

Sprawdzian jest **ponadprzedmiotowy** i sprawdza umiejętności w zakresie:

- czytania,
- pisania,
- rozumowania,
- korzystania z informacji,
- wykorzystywania wiedzy w praktyce.

Sprawdzian ma charakter **powszechny i obowiązkowy**. Spełnia funkcję diagnostyczną, a nie selekcyjną. Przystąpienie do sprawdzianu jest jednym z warunków ukończenia szkoły.

Propozycje zestawów (arkuszy) do przeprowadzania sprawdzianu przygotowują okręgowe komisje egzaminacyjne, a o tym, jaki zestaw będą rozwiązywać uczniowie decyduje Centralna Komisja Egzaminacyjna. Zestaw zadań egzaminacyjnych dla danego sprawdzianu jest jednaki w całym kraju.

Sprawdzian odbywa się w macierzystej szkole uczniów, w kwietniu, w terminie ustalonym przez dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Przeprowadza go **szkolny zespół egzaminacyjny**, któremu przewodniczy przewodniczący szkolnego zespołu egzaminacyjnego. **Przewodniczącym jest dyrektor szkoły** (lub w zastępstwie, powołany przez dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej, inny nauczyciel zatrudniony w danej szkole).

SZKOLNY ZESPÓŁ EGZAMINACYJNY	Przewodniczący dyrektor szkoły (lub powołany w zastępstwie przez dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej inny nauczyciel zatrudniony w danej szkole)
	Członkowie nauczyciele powołani przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego

Spośród członków szkolnego zespołu egzaminacyjnego powołuje się **zespoły nadzorujące** przebieg sprawdzianu w poszczególnych salach:

ZESPOŁY NADZORUJĄCE	Przewodniczący wyznaczony przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego
	Członkowie - powołani przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego - spośród członków zespołu egzaminacyjnego - co najmniej dwaj nauczyciele, z których przynajmniej jeden powinien być zatrudniony w innej szkole lub placówce

Prace uczniów (słuchaczy) sprawdzają powołani przez dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej egzaminatorzy **wpisani do ewidencji egzaminatorów**. Wynik sprawdzianu ustala dyrektor okręgowej komisji egzaminacyjnej na podstawie liczby punktów wystawionych przez egzaminatorów i jest on ostateczny. Od roku szkolnego 2002/2003 nie jest on odnotowywany na świadectwie ukończenia szkoły. Każdy uczeń otrzymuje natomiast od okręgowej komisji egzaminacyjnej **zaświadczenie** o uzyskanych przez siebie szczegółowych wynikach sprawdzianu. Zaświadczenie to komisja okręgowa przekazuje do szkoły nie później niż na 7 dni przed zakończeniem zajęć dydaktyczno-wychowawczych, w przypadku uczniów przystępujących do sprawdzianu w dodatkowym terminie, do dnia 31 sierpnia danego roku. Zaświadczenie to dyrektor szkoły przekazuje zdającemu lub jego rodzicom (prawnym opiekunom).

Wszyscy szóstoklasiści, którzy przystąpili do sprawdzianu i otrzymali na świadectwie pozytywne oceny ze wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych, bez względu na liczbę punktów uzyskaną na sprawdzianie, mają zapewnione miejsce w gimnazjum w swoim rejonie.

Egzamin w trzeciej klasie gimnazjum

W trzeciej klasie gimnazjum komisja okręgowa przeprowadza egzamin zwany **egzaminem gimnazjalnym** obejmujący **umiejętności i wiadomości** określone w standardach wymagań egzaminacyjnych. Egzamin składa się z dwóch części:

- **część pierwsza** - obejmuje umiejętności i wiadomości z zakresu przedmiotów **humanistycznych**: języka polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, plastyki i muzyki oraz uwzględnia ścieżki edukacyjne: filozoficzną, regionalną – dziedzictwo kulturowe w regionie, czytelniczą i medialną, europejską, kulturę polską na tle tradycji śródziemnomorskiej;
- **część druga** - obejmuje umiejętności i wiadomości z zakresu przedmiotów **matematyczno-przyrodniczych**: matematyki, biologii, geografii, chemii, fizyki i astronomii oraz uwzględnia ścieżki edukacyjne: filozoficzną, prozdrowotną, ekologiczną, czytelniczą i medialną, regionalną (dziedzictwo kulturowe w regionie), europejską, obronę cywilną.

Egzamin jest **powszechny i obowiązkowy**. Przystąpienie do egzaminu gimnazjalnego jest jednym z warunków ukończenia gimnazjum. Wyniki egzaminu gimnazjalnego są brane pod uwagę przez szkoły ponadgimnazjalne.

Propozycje zestawów (arkuszy) do przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego przygotowują okręgowe komisje egzaminacyjne, a o tym, jaki zestaw będą rozwiązywać uczniowie decyduje Centralna Komisja Egzaminacyjna. Zestawy zadań egzaminacyjnych dla danego egzaminu gimnazjalnego są jednakowe w całym kraju.

Egzamin gimnazjalny jest organizowany w macierzystej szkole ucznia i przeprowadzany jest w kwietniu - w terminie ustalonym przez dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej – każda część innego dnia - przez **szkolny zespół egzaminacyjny**, któremu przewodniczy przewodniczący szkolnego zespołu egzaminacyjnego. Przewodniczącym jest dyrektor szkoły (lub w zastępstwie, powołany przez dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej, inny nauczyciel zatrudniony w danej szkole).

SZKOLNY ZESPÓŁ EGZAMINACYJNY	Przewodniczący dyrektor szkoły (lub powołany w zastępstwie przez dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej inny nauczyciel zatrudniony w danej szkole)
	Członkowie nauczyciele powołani przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego

Spośród członków szkolnego zespołu egzaminacyjnego przewodniczący powołuje **zespoły nadzorujące** przebieg egzaminu w poszczególnych salach:

ZESPOŁY NADZORUJĄCE	Przewodniczący wyznaczony przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego
	Członkowie - powołani przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego - spośród członków zespołu egzaminacyjnego - co najmniej dwaj nauczyciele, z których przynajmniej jeden powinien być zatrudniony w innej szkole lub placówce - w przypadku egzaminu gimnazjalnego nie mogą to być nauczyciele przedmiotów wchodzących w zakres danej części egzaminu

Prace uczniów (słuchaczy) sprawdzają powołani przez dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej **egzaminatorzy wpisani do ewidencji egzaminatorów**. Wynik egzaminu gimnazjalnego

ustala dyrektor okręgowej komisji egzaminacyjnej na podstawie liczby punktów wystawionych przez egzaminatorów i jest on ostateczny.

Od roku szkolnego 2002/2003 wynik egzaminu nie jest odnotowywany na świadectwie ukończenia gimnazjum. Każdy uczeń otrzymuje natomiast od okręgowej komisji egzaminacyjnej **zaświadczenie** o uzyskanych przez siebie szczegółowych wynikach egzaminu. Zaświadczenie to komisja okręgowa przekazuje do szkoły nie później niż na 7 dni przed zakończeniem zajęć dydaktyczno-wychowawczych, w przypadku uczniów przystępujących do egzaminu w dodatkowym terminie, do dnia 31 sierpnia danego roku. Zaświadczenie to dyrektor szkoły przekazuje zdającemu lub jego rodzicom (prawnym opiekunom).

Porównanie sprawdzianu z egzaminem gimnazjalnym

SPRAWDZIAN	EGZAMIN GIMNAZJALNY
Mają charakter powszechny i obowiązkowy	
Sprawdza poziom opanowania umiejętności ponadprzedmiotowych określonych w standardach wymagań	Sprawdza poziom opanowania umiejętności i wiadomości międzyprzedmiotowych , określonych w standardach wymagań: - w części pierwszej - z zakresu przedmiotów humanistycznych , - w części drugiej - z zakresu przedmiotów matematyczno - przyrodniczych
Przeprowadzany jest w szóstej klasie szkoły podstawowej, w kwietniu - w terminie ustalonym przez dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej	Przeprowadzany jest w trzeciej klasie gimnazjum, w kwietniu – w terminie ustalonym przez dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej każda część innego dnia
Czas trwania wynosi 60 minut może być przedłużony dla uczniów z dysfunkcjami o nie więcej niż 30 minut	Czas trwania każdej części wynosi 120 minut każda część może być przedłużona dla uczniów z dysfunkcjami o nie więcej niż 60 minut
Maksymalna liczba punktów możliwych do zdobycia wynosi 40	Maksymalna liczba punktów możliwych do zdobycia wynosi po 50 za każdą część egzaminu
Organizowane są w macierzystej szkole i przeprowadzane przez szkolny zespół egzaminacyjny	
Każdy uczeń otrzymuje od okręgowej komisji egzaminacyjnej zaświadczenie o uzyskanych przez siebie szczegółowych wynikach – wynik nie ma wpływu na ukończenie szkoły	
Wynik nie ma wpływu na rekrutację do gimnazjum w rejonie	Wynik ma wpływ na rekrutację do szkoły ponadgimnazjalnej

Egzamin maturalny - nowa matura 2005 do roku szkolnego 2006/2007

CZĘŚĆ USTNA oceniana w szkole, obejmuje przedmioty:		CZĘŚĆ PISEMNA oceniana przez egzaminatorów okręgowych komisji egzaminacyjnych, obejmuje przedmioty:	
obowiązkowe:	dodatkowe:	obowiązkowe zdawane na poziomie podstawowym lub rozszerzonym:	dodatkowe zdawane na poziomie rozszerzonym
- język polski - zdawany na poziomie określonym w standardach - język obcy nowożytny zdawany na poziomie podstawowym albo rozszerzonym (absolwenci klas dwujęzycznych, którzy wybiorą jako obowiązkowy drugi język wykładowy - angielski, francuski, hiszpański lub niemiecki - zdają go na jednym poziomie określonym w standardach egzaminacyjnych) - język mniejszości narodowej (dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości) zdawany na jednym poziomie określonym w standardach	- język obcy nowożytny – inny niż wybrany jako obowiązkowy – zdawany na poziomie rozszerzonym - język grupy etnicznej - zdawany na poziomie określonym w standardach	- język polski - język obcy nowożytny (ten sam, który został wybrany jako obowiązkowy w części ustnej) - jeden przedmiot wybrany spośród następujących: - biologia - chemia - fizyka i astronomia - geografia - historia - historia muzyki - historia sztuki - matematyka - wiedza o społeczeństwie - wiedza o tańcu - język mniejszości narodowej – dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości	- jeden, dwa lub trzy, inne niż wybrane jako obowiązkowe, wybrane spośród następujących: - biologia - chemia - fizyka i astronomia - geografia - historia - historia muzyki - historia sztuki - matematyka - wiedza o społeczeństwie - wiedza o tańcu - język łaciński i kultura antyczna - język grecki i kultura antyczna - język obcy nowożytny (ten sam, który został wybrany jako dodatkowy w części ustnej) - język grupy etnicznej - informatyka
Język obcy nowożytny można zdawać z następujących języków: angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, portugalski, rosyjski, słowacki, szwedzki i włoski.			
Listy tematów z języka polskiego, a w przypadku szkół lub oddziałów z nauczaniem języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej – także listę tematów z języka danej mniejszości lub grupy etnicznej - przygotowują nauczyciele danego przedmiotu w szkole. Zestawy zadań z języka obcego nowożytnego opracowują okręgowe komisje egzaminacyjne.		Zadania egzaminacyjne zawarte w arkuszach egzaminacyjnych ustala Centralna Komisja Egzaminacyjna. Są one jednakowe w całej Polsce	
Wyniki egzaminu ustnego i pisemnego wyrażone są w skali procentowej.			
Zdający zdał egzamin maturalny w części ustnej, jeżeli z każdego ze zdawanych przedmiotów obowiązkowych otrzymał co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z tego egzaminu.	Wyniki z przedmiotów dodatkowych nie mają wpływu na zdanie egzaminu maturalnego, ale wpisuje się je na świadectwie dojrzałości	Zdający zdał egzamin maturalny w części pisemnej, jeżeli z każdego z przedmiotów zdawanych jako obowiązkowe na poziomie podstawowym otrzymał co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z danego przedmiotu. Wyniki na poziomie rozszerzonym nie decydują o zdaniu egzaminu.	Wyniki z przedmiotów dodatkowych nie mają wpływu na zdanie egzaminu maturalnego, ale wpisuje się je na świadectwie dojrzałości
Przeprowadzany przez zespół przedmiotowy		Nadzorowany przez zespół nadzorujący	

Egzamin maturalny 2005 przeprowadzany jest dla absolwentów ponadgimnazjalnych liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, uzupełniających liceów ogólnokształcących i techników uzupełniających. Harmonogram przeprowadzania egzaminu ustala dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, nie później niż na 4 miesiące przed terminem egzaminu.

Z egzaminu maturalnego z danego przedmiotu mogą być zwolnieni laureaci i finaliści olimpiad przedmiotowych także wtedy, gdy przedmiot nie był objęty szkolnym planem nauczania danej szkoły. Wykaz olimpiad przedmiotowych dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej CKE, nie później niż na 2 lata przed terminem każdej sesji egzaminu.

W celu przeprowadzenia części ustnej i nadzorowania części pisemnej powołuje się **szkolny zespół egzaminacyjny**:

SKOLNY ZESPÓŁ EGZAMINACYJNY	Przewodniczący szkolnego zespołu egzaminacyjnego
	• dyrektor szkoły
	Zastępca przewodniczącego • powołany przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego • spośród nauczycieli zatrudnionych w danej szkole
	Członkowie • nauczyciele powołani przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego

W celu przeprowadzenia **części ustnej** matury powołuje się **przedmiotowe zespoły egzaminacyjne**:

PRZEDMIOTOWE ZESPOŁY EGZAMINACYJNE (ZESPOŁY PRZEDMIOTOWE) (co najmniej 3 osobowe)	Przewodniczący zespołu przedmiotowego
	• powołany przez przewodniczącego zespołu egzaminacyjnego • jest egzaminatorem okręgowej komisji egzaminacyjnej wpisanym do ewidencji • jest nauczycielem danego przedmiotu
	Członkowie zespołu • powołani przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego – • co najmniej 2 nauczycieli danego przedmiotu, w tym przynajmniej jeden zatrudniony w innej szkole lub placówce • może nim być nauczyciel akademicki posiadający przygotowanie z zakresu danego przedmiotu

Zorganizowanie i nadzorowanie **części pisemnej** egzaminu maturalnego **OKE** powierza przewodniczącemu szkolnego zespołu egzaminacyjnego, który powołuje **zespoły nadzorujące**:

ZESPÓŁ NADZORUJĄCY	Przewodniczący zespołu nadzorującego
	• wyznaczony przez przewodniczącego zespołu egzaminacyjnego
	Członkowie zespołu • powołani przez przewodniczącego szkolnego zespołu egzaminacyjnego w celu nadzorowania przebiegu egzaminu pisemnego w poszczególnych salach • min. 3 nauczycieli z tym, że przynajmniej jeden powinien być zatrudniony w innej szkole, lub placówce, • nie mogą nimi być nauczyciele danego przedmiotu ani wychowawcy zdających

W celu sprawdzenia arkuszy egzaminacyjnych egzaminu maturalnego w części pisemnej dyrektor OKE powołuje egzaminatorów wpisanych do ewidencji egzaminatorów. Egzaminatorzy sprawdzający arkusze egzaminacyjne z danego przedmiotu tworzą **zespół egzaminatorów**.

ZESPÓŁ EGZAMINATORÓW	Przewodniczący zespołu egzaminatorów - wyznaczony przez dyrektora OKE - spośród członków zespołu egzaminatorów
	Członkowie zespołu - powołani przez dyrektora OKE z listy wpisanych do ewidencji egzaminatorów - nie więcej niż 20 egzaminatorów

Wyniki z poszczególnych przedmiotów egzaminu maturalnego w części pisemnej ustala komisja okręgowa na podstawie ocenionych przez egzaminatorów arkuszy egzaminacyjnych. **Wynik ten jest ostateczny.**

Absolwent, który zdał egzamin maturalny otrzymuje **świadectwo dojrzałości** wydane przez okręgową komisję egzaminacyjną.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe – egzamin zawodowy

Egzamin zawodowy zastąpi dotychczasowy egzamin z nauki zawodu i egzamin z przygotowania zawodowego i przeprowadzany jest od 2004 roku. Mogą do niego przystąpić **absolwenci** następujących szkół **ponadgimnazjalnych**, zgodnie z niżej przedstawionym harmonogramem:

- zasadniczych szkół zawodowych
 - a. w zawodach dwuletnich – od 2004,
 - b. w zawodach trzyletnich – od 2005,
- techników – od 2006,
- techników uzupełniających – od 2007,
- szkół policealnych – od 2006-2008.

Harmonogram przeprowadzania egzaminu zawodowego:

- ustala dyrektor Komisji Centralnej i ogłasza go na stronie internetowej Komisji Centralnej,
- nie później niż na 4 miesiące przed terminem egzaminu zawodowego.

Propozycje arkuszy i zadań egzaminacyjnych przygotowują okręgowe komisje egzaminacyjne, a o tym jaki zestaw będą rozwiązywać zdający decyduje Centralna Komisja Egzaminacyjna.

Wynik egzaminu zawodowego ustala i ogłasza okręgowa komisja egzaminacyjna i jest on ostateczny.

Absolwent, który zda egzamin zawodowy, otrzymuje **dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe** wydany przez okręgową komisję egzaminacyjną.

Struktura i forma egzaminu zawodowego

ETAP PISEMNY		ETAP PRAKTYCZNY
- Przeprowadzany w formie testu - Składa się z dwóch części, podczas których zdający rozwiązuje zadania zamknięte wyboru wielokrotnego		Zdający wykonuje wylosowane zadanie praktyczne
część 1	część 2	Zadanie egzaminacyjne sprawdzające praktyczne umiejętności z zakresu kwalifikacji w danym zawodzie
Zadania egzaminacyjne sprawdzające wiadomości i umiejętności właściwe dla kwalifikacji w danym zawodzie	Zadania egzaminacyjne sprawdzające wiadomości i umiejętności związane z zatrudnieniem i działalnością gospodarczą	
• Obie części trwają łącznie 120 minut, • Dla uczniów z dysfunkcjami czas trwania może być przedłużony nie więcej niż o 30 minut		Czas trwania wynosi 180 – 240 minut (dla każdego zawodu dokładny czas określa Informator)
Organizowany w szkole, którą ukończył zdający		Organizowany w upoważnionej szkole, placówce albo u upoważnionego pracodawcy
Aby zdać egzamin i otrzymać dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe zdający musi uzyskać:		
w części 1 co najmniej 50% punktów możliwych do uzyskania	w części 2 co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania	co najmniej 75% punktów możliwych do uzyskania

1.2.2 Rola i zadania CKE i OKE

W celu merytorycznego i organizacyjnego przygotowania, a także realizacji zewnętrznego systemu oceniania powołana została Centralna Komisja Egzaminacyjna oraz 8 okręgowych komisji egzaminacyjnych (w: Gdańsku, Jaworznie, Krakowie, Łomży, Łodzi, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu). Komisje te wspólnie opracowały podstawowe dokumenty stanowiące podstawę przeprowadzenia sprawdzianu i egzaminów.

Centralna Komisja Egzaminacyjna

Centralna Komisja Egzaminacyjna (CKE) z siedzibą w Warszawie została powołana na mocy art. 9a *Ustawy o systemie oświaty* z dnia 7 września 1991 r. (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami).

CKE odpowiada za:

- opracowanie propozycji standardów wymagań będących podstawą przeprowadzenia sprawdzianów i egzaminów we współpracy w szczególności z zainteresowanymi ministrami, szkołami wyższymi, jednostkami badawczo-rozwojowymi, organizacjami pracodawców i samorządami zawodowymi,

- dokonywanie analizy wyników sprawdzianów i egzaminów oraz składanie ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania corocznych sprawozdań o poziomie osiągnięć uczniów na poszczególnych etapach kształcenia,
- przygotowanie i upowszechnianie programów doskonalenia nauczycieli w zakresie diagnozowania i oceniania,
- inspirowanie badań naukowych i innowacji w dziedzinie oceniania i egzaminowania,
- przygotowywanie pytań, zadań i testów oraz ustalanie zestawów do przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów,
- opracowywanie we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi, a w zakresie egzaminów zawodowych również z ministrami właściwymi dla zawodów, oraz ogłaszanie informatorów zawierających w szczególności opis zakresu sprawdzianu i egzaminów, przykładowe pytania, zadania i testy oraz kryteria ich oceniania,
- koordynowanie działalności okręgowych komisji egzaminacyjnych oraz nadzorowanie ich prac związanych z opracowywaniem propozycji pytań, zadań i testów do sprawdzianu i egzaminów, a także nadzorowanie prac związanych z ich przeprowadzaniem, w tym ocenianiem przez okręgowe komisje egzaminacyjne prac egzaminacyjnych, w celu zapewnienia jednolitości i jakości działań wykonywanych przez okręgowe komisje egzaminacyjne porównywalności wyników sprawdzianu i egzaminów.

Okręgowe komisje egzaminacyjne

Okręgowe Komisje Egzaminacyjne (OKE) zostały utworzone na mocy rozporządzenia MEN z dnia 18 lutego 1999 r. w sprawie utworzenia okręgowych komisji egzaminacyjnych oraz określenia ich zasięgu terytorialnego (DzU nr 14, poz. 134 z późniejszymi zmianami).

OKE odpowiadają za:

- przeprowadzanie sprawdzianów i egzaminów po poszczególnych etapach kształcenia,
- przygotowywanie, w porozumieniu z Centralną Komisją Egzaminacyjną, propozycji pytań, zadań i testów oraz ich zestawów do przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów,
- przygotowywanie, w porozumieniu z Centralną Komisją Egzaminacyjną, propozycji pytań, zadań i testów oraz kryteriów ich oceniania do informatorów,
- analizowanie wyników sprawdzianów i egzaminów oraz formułowanie wniosków,
- opracowywanie i przekazywanie sprawozdań z przeprowadzonych sprawdzianów i egzaminów dyrektorom szkół, organom prowadzącym szkoły, kuratorom oświaty i Centralnej Komisji Egzaminacyjnej,
- szkolenie kandydatów na egzaminatorów i egzaminatorów,
- współpracę z innymi okręgowymi komisjami oraz Centralną Komisją Egzaminacyjną,
- prowadzenie ewidencji egzaminatorów zamieszkujących na terenie objętym właściwością danej okręgowej komisji egzaminacyjnej,
- współpracę z kuratorami oświaty właściwymi ze względu na zasięg terytorialny komisji, w sprawach związanych z przeprowadzaniem sprawdzianu i egzaminów oraz doskonaleniem nauczycieli w zakresie diagnozowania, oceniania, egzaminowania i badania osiągnięć edukacyjnych uczniów.

Zasięg terytorialny OKE

- Okręgowa Komisja Egzaminacyjna **w Gdańsku** obejmuje swym działaniem województwa kujawsko-pomorskie i pomorskie,
- Okręgowa Komisja Egzaminacyjna **w Jaworznie** – województwo śląskie,
- Okręgowa Komisja Egzaminacyjna **w Krakowie** – województwa lubelskie, małopolskie, podkarpackie,
- Okręgowa Komisja Egzaminacyjna **w Łomży** – województwa podlaskie i warmińsko-mazurskie,
- Okręgowa Komisja Egzaminacyjna **w Łodzi** – województwa łódzkie i świętokrzyskie,
- Okręgowa Komisja Egzaminacyjna **w Poznaniu** – województwa lubuskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie,
- Okręgowa Komisja Egzaminacyjna **w Warszawie** – województwo mazowieckie,
- Okręgowa Komisja Egzaminacyjna **w Wrocławiu** – województwa dolnośląskie i opolskie.

1.2.3 Rola egzaminatorów w systemie egzaminów zewnętrznych

Egzaminatorami okręgowych komisji egzaminacyjnych mogą być osoby spełniające warunki określone w art. 9 ust. 3 i 4 Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o *systemie oświaty* (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami) – ust. 3 i 4 zostały wprowadzone Ustawą z dnia 27 czerwca 2003 r. o *zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (DzU Nr 137, poz. 1304). Artykuł 9c ustęp 3 i 4 mówią, że:

„ust.3. Do ewidencji egzaminatorów, z zastrzeżeniem ust. 4, może być wpisana osoba, która:

- 1) posiada kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela w szkole, z zakresu której jest przeprowadzany sprawdzian lub egzamin albo jest nauczycielem akademickim specjalizującym się w dziedzinie związanej z zajęciami edukacyjnymi wchodzącymi w zakres odpowiednio sprawdzianu lub egzaminu,
- 2) posiada, uzyskany w okresie 6 lat przed złożeniem wniosku o wpis do ewidencji, co najmniej trzyletni staż pracy dydaktycznej w szkole publicznej, szkole niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej, zakładzie kształcenia nauczycieli lub szkole wyższej, albo co najmniej trzyletni staż pracy na stanowisku wymagającym kwalifikacji pedagogicznych w placówce doskonalenia nauczycieli, urzędzie organu administracji rządowej, kuratorium oświaty, lub innej jednostce sprawującej nadzór pedagogiczny,
- 3) spełnia warunki określone w art. 10 ust. 5 pkt 2-4 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (czyli:
 - posiada pełną zdolność do czynności prawnych,
 - korzysta z praw publicznych,
 - nie toczy się przeciwko niej postępowanie karne o ubezwłasnowolnienie)
- 4) ukończyła z wynikiem pozytywnym szkolenie dla kandydatów na egzaminatorów organizowane przez okręgową komisję egzaminacyjną, zakończone egzaminem ze znajomości zasad przeprowadzania i oceniania sprawdzianu i egzaminów.

ust 4. Do ewidencji egzaminatorów w zakresie przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe może również być wpisana osoba, która:

- 1) jest przedstawicielem pracodawcy lub organizacji pracodawców albo stowarzyszenia lub samorządu zawodowego,

- 2) posiada kwalifikacje wymagane od instruktora praktycznej nauki zawodu oraz uzyskany w okresie ostatnich 6 lat przed złożeniem wniosku o wpis do ewidencji, co najmniej trzyletni staż pracy w zawodzie, w którym przeprowadzany jest egzamin,
- 3) spełnia warunki określone w ust. 3 pkt 3 i 4.”

Najważniejszą rolą egzaminatora jest ocenianie zgodnie z ustalonymi, jednolitymi w całym kraju kryteriami:

- zadań otwartych zamieszczonych w arkuszach egzaminacyjnych sprawdzianu oraz egzaminów,
- wypowiedzi ustnych zdających – podczas egzaminu maturalnego i zawodowego,
- zadań praktycznych – w przypadku egzaminu zawodowego.

Ponadto, w zależności od rodzaju egzaminu, egzaminatorzy mogą pełnić różne role:

1. przewodniczącego zespołu egzaminatorów, powołanego w celu sprawdzenia arkuszy egzaminacyjnych sprawdzianu lub odpowiedniej części egzaminu gimnazjalnego albo egzaminu maturalnego z danego przedmiotu.
2. przewodniczącego lub członka zespołu egzaminacyjnego etapu praktycznego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe,
3. przewodniczącego przedmiotowego zespołu egzaminacyjnego podczas ustnej części egzaminu maturalnego,

Oczekuje się że egzaminator będzie także:

1. znał i rozumiał cały proces egzaminacyjny,
2. wspierał okręgowe komisje egzaminacyjne w przepływie informacji o egzaminach,
3. pomagał kolegom nauczycielom w studiowaniu wymagań egzaminacyjnych opublikowanych w informatorach,
4. dzielił się swoimi doświadczeniami z koleżankami i kolegami, a także środowiskiem w którym pracuje i mieszka.

1.2.4 INFORMATORY

Są to publikacje przeznaczone dla szerokiego grona odbiorców, zainteresowanych podstawowymi wiadomościami na temat sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

Każdy informator opisuje jeden rodzaj egzaminu. Informator maturalny dotyczy jednego z przedmiotów maturalnych, a informator o egzaminie zawodowym jednego z zawodów.

Informator to szczegółowy opis wymagań egzaminacyjnych z zakresu:

- umiejętności ponadprzedmiotowych - w przypadku sprawdzianu,
- wiadomości i umiejętności międzyprzedmiotowych z zakresu przedmiotów humanistycznych oraz matematyczno-przyrodniczych - w przypadku egzaminu gimnazjalnego,
- danego przedmiotu egzaminacyjnego - w przypadku egzaminu maturalnego,
- etapu pisemnego i praktycznego dla danego zawodu - w przypadku egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

Informatory zawierają ponadto dokładny opis celów oceniania, strukturę i formę sprawdzianu bądź egzaminu, przykładowe pytania, zadania i testy oraz kryteria oceniania.

Informatory mają dostarczać czytelnej i dostępnej dla wszystkich zainteresowanych informacji o tym, co i jak będzie oceniane na sprawdzianie bądź egzaminie. Ich zadaniem jest zapewnienie równych szans wszystkim egzaminowanym, poprzez przełożenie na język praktyki egzaminacyjnej i język ucznia założeń i wytycznych zawartych w standardach wymagań egzaminacyjnych.

Centralna Komisja Egzaminacyjna we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi opracowuje Informatory i ogłasza je w następujących terminach:

- **do 31 sierpnia roku poprzedzającego rok szkolny**, w którym przeprowadzany jest sprawdzian bądź egzamin gimnazjalny - Informator o sprawdzianie i Informator o egzaminie gimnazjalnym,
- **do 1 września roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny** w którym odbywa się egzamin - Informatory o egzaminie maturalnym dla danego przedmiotu,
- **do 1 września roku poprzedzającego rok**, w którym przeprowadzany jest egzamin zawodowy - Informatory o egzaminie zawodowym dla danego zawodu.

Informatory zostały opracowane również w wersjach uwzględniających specjalne potrzeby edukacyjne uczniów.

1.2.5 Egzaminy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Zmiany wprowadzane do polskiego systemu edukacji spowodowały konieczność dostosowania wymagań egzaminacyjnych i warunków przeprowadzania egzaminów dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Działający przy MEN Zespół ds. reformy systemu kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wyjaśnia, że: „przez specjalne potrzeby edukacyjne rozumie się potrzeby, które w procesie rozwoju dzieci i młodzieży wynikają z ich niepełnosprawności lub powstałe z innych przyczyn trudności w uczeniu się” (Reforma Systemu Kształcenia... 1998). Wśród uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wyróżniono:

- uczniów niewidomych,
- uczniów słabo widzących,
- uczniów niesłyszących,
- uczniów słabo słyszących,
- uczniów z trudnościami w uczeniu się (upośledzeni w stopniu lekkim),
- uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją rozwojową),
- uczniów z niepełnosprawnością ruchową,
- uczniów z przewlekłymi chorobami somatycznymi,
- uczniów z mózgowym porażeniem dziecięcym.

Uczniowie ci wymagają różnych „form specjalnego wsparcia, w tym technicznego, psychospołecznego i edukacyjnego czyli dostosowania form, środków i metod pracy na miarę indywidualnych potrzeb w procesie edukacji” (Reforma Systemu Kształcenia... 1998).

Wobec powyższego opracowano odpowiednie dokumenty, w tym m.in.:

- akty prawne,
- standardy wymagań egzaminacyjnych,
- informatory,
- procedury dostosowania warunków i form przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów dla uczniów z dysfunkcjami.

Za dostosowanie warunków przeprowadzania sprawdzianu bądź egzaminu w danej szkole lub placówce odpowiada przewodniczący szkolnego zespołu egzaminacyjnego.

Akty prawne regulujące sprawy kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Każde dziecko niepełnosprawne ma prawo do nauki, co zapewnia art. 70 Konstytucji RP, ustawa o systemie oświaty i inne akty prawne regulujące sprawy kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, które przedstawiamy poniżej:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. *w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz. U. Nr 199, poz. 2046 z późniejszymi zmianami)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 27 lutego 2003 r. *w sprawie organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w szkołach specjalnych zorganizowanych w zakładach opieki zdrowotnej i jednostkach pomocy społecznej* (DzU nr 51, poz. 446)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. *w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (DzU nr 11, poz. 114).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 r. *w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych* (DzU z 2003 r. nr 5, poz. 46).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 2001 r. *w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów* (DzU nr 92, poz. 1020 i z 2003 r. nr 90, poz. 846).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2001 r. *w sprawie orzekania o potrzebie kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży, oraz szczegółowych zasad kierowania do kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania*. (DzU nr 13, poz. 114 i z 2003 r. nr 23, poz. 192).

Standardy wymagań egzaminacyjnych dla zdających ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Standardy wymagań egzaminacyjnych, które są podstawą przeprowadzenia sprawdzianu i egzaminów zostały opracowane stosownie do potrzeb i możliwości uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, tj.:

- niewidomych i słabo widzących w zakresie sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego;
- niesłyszących i słabo słyszących w zakresie sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego oraz w zakresie egzaminu maturalnego z przedmiotów: j. polski, j. obcy nowożytny (j. angielski, j. niemiecki), historia, wiedza o społeczeństwie;
- z trudnościami w uczeniu się (upośledzonych w stopniu lekkim) - w zakresie sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego standardy wymagań są takie same jak dla uczniów z tzw. szkół masowych ale w informatorach opisany został poziom wymagań tych standardów w pracy z uczniem upośledzonym w stopniu lekkim.

Wiadomości i umiejętności zapisane w standardzie wymagań egzaminacyjnych dla danego zawodu będą obowiązywały wszystkich absolwentów w takim samym stopniu, bez względu na niepełnosprawność ucznia.

Informatory dla zdających ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Informatory, będące jednym z podstawowych źródeł informacji o sprawdzianie i każdym egzaminie, zostały dostosowane dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W przypadku sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego podstawową wersję informatora uzupełniono o Aneks przeznaczony dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją rozwojową). Można tam znaleźć informacje o przyczynach, symptomach i diagnozowaniu dysleksji rozwojowej, przeczytać o sposobach dostosowania warunków egzaminacyjnych do odpowiednich typów trudności w uczeniu się, a także zapoznać się z przykładami punktowania samodzielnych odpowiedzi uczniów.

Spełniając zasadę jawności wymagań i kryteriów oceniania, a także wyrównywania szans uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mogą dowiedzieć się o sprawdzianie i egzaminie gimnazjalnym w przystępnej dla siebie formie, ponieważ zostały dla nich opracowane odrębne Informatory.

Dla uczniów niesłyszących, którzy przystąpią do egzaminu maturalnego opracowano Informator zawierający te przedmioty dla których opracowane zostały standardy wymagań egzaminacyjnych dla uczniów niesłyszących z j. polskiego, j. obcych nowożytnych (j. angielski, j. niemiecki), historii, wiedzy o społeczeństwie.

Procedury dostosowania warunków i form przeprowadzania sprawdzianu bądź odpowiednich egzaminów dla uczniów z dysfunkcjami

Nie wszyscy uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi potrzebują specjalnego wsparcia podczas sprawdzianu czy egzaminu. Dla tych, którzy go potrzebują okręgowe komisje egzaminacyjne we współpracy z Centralną Komisją Egzaminacyjną opracowały zbiór procedur do przeprowadzenia sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej i odpowiednich egzaminów.

Zgodnie z rozporządzeniem uczniowie (słuchacze) ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się mają prawo przystąpić do sprawdzianu bądź egzaminu w warunkach i formie dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych, na podstawie opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej albo niepublicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym niepublicznej poradni specjalistycznej, spełniającej warunki ustawy o systemie oświaty. Opinia poradni powinna być przez nią wydana nie później niż do końca września roku szkolnego, w którym odbywa się sprawdzian bądź odpowiedni egzamin, z tym że:

- w przypadku uczniów (słuchaczy) przystępujących do sprawdzianu - nie wcześniej niż po ukończeniu klasy III szkoły podstawowej;
- w przypadku uczniów (słuchaczy) przystępujących do egzaminu gimnazjalnego – nie wcześniej niż po ukończeniu szkoły podstawowej;
- w przypadku uczniów (słuchaczy) przystępujących do egzaminu maturalnego – nie wcześniej niż na 2 lata przed terminem egzaminu maturalnego;
- w przypadku uczniów (słuchaczy) przystępujących do egzaminu zawodowego – nie wcześniej niż na 2 lata przed terminem egzaminu zawodowego;

Opinię, rodzice (prawni opiekunowie) ucznia albo słuchacz przedkładają dyrektorowi szkoły, w terminie do dnia 15 października roku szkolnego, w którym jest przeprowadzany sprawdzian lub egzamin.

W przypadku uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania dostosowanie warunków i formy przeprowadzania sprawdzianu lub egzaminów do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia może nastąpić na podstawie tego orzeczenia.

Uczniowie (słuchacze) chorzy lub niesprawni czasowo, na podstawie zaświadczenia o stanie zdrowia, wydanego przez lekarza, mogą przystąpić do sprawdzianu albo egzaminu w warunkach i formie odpowiednich ze względu na ich stan zdrowia.

Za dostosowanie warunków i formy przeprowadzania sprawdzianu lub egzaminu do potrzeb uczniów (słuchaczy), odpowiada przewodniczący szkolnego zespołu egzaminacyjnego.

Na podstawie opinii lub orzeczenia wydanego przez poradnię uczeń przystępujący do sprawdzianu czy egzaminu może np. skorzystać z wydłużonego czasu (nie więcej jednak niż o 50% czasu regulaminowego, w przypadku egzaminu zawodowego nie więcej niż o 30 minut) oraz z dostosowań przewidzianych procedurami np.: dodatkowych urządzeń, pomocy nauczyciela wspierającego, dostosowanego zestawu zadań. Uczeń (słuchacz) lub absolwent, który jest chory albo niepełnosprawny, w czasie trwania sprawdzianu lub egzaminu może korzystać ze sprzętu medycznego i leków koniecznych ze względu na chorobę lub niepełnosprawność.

Szczegółowy opis dostosowania warunków egzaminacyjnych do możliwości uczniów z dysfunkcjami znajduje się w Procedurach organizowania i przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów. Są one dostępne w każdej szkole i na stronach internetowych okręgowych komisji egzaminacyjnych i Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

Dla absolwentów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi przystępujących do egzaminu maturalnego – nowa matura 2005, dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej opracowuje szczegółową informację o sposobie dostosowania warunków i formy przeprowadzania egzaminu maturalnego do ich potrzeb i podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej CKE, nie później niż na 12 miesięcy przed terminem egzaminu.

Dla przystępujących do sprawdzianu lub egzaminu, stosownie do ich potrzeb, przygotowane są zróżnicowane w formie lub treści zestawy egzaminacyjne np. dla niewidomych w brajlu, dla słabo widzących powiększoną czcionką, dla uczniów z trudnościami w uczeniu się oraz dla niesłyszących i słabo słyszących z dostosowanymi zestawami zadań.

2. ZADANIA NA SPRAWDZIANIE I EGZAMINACH

2.1 STANDARDY WYMAGAŃ BĘDĄCE PODSTAWĄ PRZEPROWADZANIA SPRAWDZIANU I EGZAMINÓW

Słowo standard oznacza przyjęty, akceptowany lub pożądaný wzorzec (normę), do którego będzie się porównywać. Na jego podstawie może być dokonany osąd lub ocena, np. osiągnięć uczniów, wyników egzaminów, świadectw, nabytych kwalifikacji zawodowych czy posiadanych kompetencji do wykonywania pracy określonego rodzaju. Z drugiej strony – standard ma stanowić gwarancję, że oferowana „usługa edukacyjna” zostanie wykonana na oczekiwanym poziomie jakości.

Standardy wymagań egzaminacyjnych są normą (wzorcem) wiedzy i umiejętności na zakończenie poszczególnych etapów kształcenia ustaloną i ogłoszoną przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. **Stanowią one podstawę przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w całym kraju, niezależnie od tego jaki program nauczania realizowała dana szkoła.**

Standardy wymagań egzaminacyjnych są tak sformułowane, aby umożliwiały skonstruowanie zadań egzaminacyjnych. Są one niezbędne zarówno dla autorów zadań egzaminacyjnych jak i dla tych, którzy przygotowują schemat oceniania pracy ucznia. Ustala się je po to, aby zapewnić te same wymagania w całym kraju i aby mierzenie osiągnięć uniezależnić od tego kto je ocenia.

Ogólnokrajowe projekty standardów wymagań przygotowuje Centralna Komisja Egzaminacyjna. W tym celu powołuje zespoły (do każdego z egzaminów), w skład których wchodzi pracowników naukowych, nauczyciele, doradcy metodyczni, konstruktorzy zadań sprawdzających (testów przedmiotowych, egzaminów) i inni nauczyciele zaznajomieni z pomiarem dydaktycznym, a w przypadku egzaminu zawodowych przede wszystkim pracodawcy. Efekty pracy tych zespołów poddawane są szerokiej konsultacji w środowisku nauczycielskim i naukowym. Następnie, po ich pozytywnym zaopiniowaniu przez Radę Programową CKE, przedstawione ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania, który podejmuje ostateczne decyzje w tej sprawie.

Zatwierdzone przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania standardy wymagań będące podstawą do przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów zawarte są w:

- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 2001 r. w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów (DzU. nr 92, poz. 1020 i z 2003 r. nr 90, poz. 846);
- rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 3 lutego 2003 r. w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe (DzU nr 49, poz. 411 i z 2005r. nr 66, poz. 580).

W tym miejscu warto zaznaczyć, że standardy wymagań egzaminacyjnych nie są ustalane raz na zawsze. Mogą się one zmieniać, np. w przypadku zmian wprowadzanych w podstawach programowych. W przypadku każdej zmiany standardów są one publikowane w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, a informacja szczegółowa o wymaganiach wynikających z owych standardów podawana jest w informatorach, które są ogłaszane każdego roku.

Standardy wymagań egzaminacyjnych są podstawą do opracowania zadań egzaminacyjnych.

2.2 RODZAJE ZADAŃ EGZAMINACYJNYCH I ICH CHARAKTERYSTYKA

Egzaminy zewnętrzne przeprowadzane są w formie testu.

Najmniejszą względnie niezależną częścią testu jest zadanie testowe.

Wyróżnia się następujące rodzaje zadań testowych: zadania otwarte, zadania zamknięte i zadania praktyczne.

TYPOLOGIA PISEMNYCH ZADAŃ TESTOWYCH (wg Bolesława Niemierki)

Zadania testowe		
Rodzaj	Forma	Typ
OTWARTE	rozszerzonej odpowiedzi	- czynności słowne - czynności na symbolach
	krótkiej odpowiedzi	- odpowiedź pojedyncza - wyliczanie
	z luką	- uzupełnianie - korekta
ZAMKNIĘTE	na dobieranie	- przyporządkowanie - klasyfikacja - uporządkowanie
	wielokrotnego wyboru	- jedna odpowiedź prawdziwa - jedna odpowiedź fałszywa - najlepsza odpowiedź - zmienna liczba prawidłowych odpowiedzi
	prawda-falsz	- wybór alternatywny - wybór skalowany

zadania otwarte to takie, które wymaga samodzielnego sformułowania odpowiedzi; rozróżnia się zadania otwarte krótkiej odpowiedzi, zadania rozszerzonej odpowiedzi i zadania z luką.

zadanie krótkiej odpowiedzi - rodzaj zadania otwartego wymagającego udzielenia zwięzłej odpowiedzi w postaci jednego słowa, liczby, symbolu, zdania (lub kilku zdań), wyrażenia matematycznego, prostego rysunku, wyliczenia elementów itp.

zadanie rozszerzonej odpowiedzi - rodzaj zadania otwartego wymagającego rozwiniętej, wieloelementowej i odpowiednio uporządkowanej odpowiedzi w postaci słownej (np. wypracowania), złożonych wyrażen matematyczno-fizycznych, reakcji chemicznych, schematów, procesów itp.; do tej grupy zadań zalicza się zarówno zadania pisemne jak i wypowiedzi ustne.

zadanie z luką - rodzaj zadania otwartego wymagającego wstawienia w pozostawioną przez konstruktora lukę pojęcia, związku wyrazowego, liczby itp.

zadanie zamknięte to zadanie wymagające wybrania jednej (rzadziej kilku) z gotowych odpowiedzi; rozróżnia się zadania zamknięte wielokrotnego wyboru, zadania na dobieranie i zadania typu prawda-falsz.

zadanie wyboru wielokrotnego - rodzaj zadania zamkniętego wymagającego wybrania jednej lub większej liczby odpowiedzi spośród kilku podanych w zadaniu; odpowiedziami mogą być wyrazy, zdania, zwroty, wyrażenia matematyczne, symbole fizyko-chemiczne, rysunki, itp.

zadanie na dobieranie - rodzaj zadania zamkniętego wymagającego poprawnego zestawienia ze sobą dwóch informacji (najczęściej pojęć, definicji, liczb itp.).

zadanie typu prawda – fałsz - rodzaj zadania zamkniętego, którego rozwiązanie polega na rozstrzygnięciu, czy zawarte w nim twierdzenie jest prawdziwe, czy fałszywe lub czy spełnia ono określone kryterium, np. poprawności.

zadanie praktyczne jest zadaniem testowym wymagającym celowego oddziaływania na otaczający świat materialny; przynosi wynik, czyli produkt, który może być oceniany osobno lub, w przypadku bardziej złożonych czynności, łącznie z zarejestrowanym przebiegiem, to jest procesem działania praktycznego; produkt pozbawiony wartości rynkowej nazywamy wytworem działania (B. Niemierko „Pomiar wyników kształcenia” WSiP Warszawa 1999)

Każde z wyżej wymienionych zadań ma zarówno zalety jak i wady. Krótka charakterystyka każdego typu zadań zawarta jest w tabeli poniżej.

ZALETY I WADY ZADAŃ TESTOWYCH OTWARTYCH I ZAMKNIĘTYCH

	Zadania zamknięte	Zadania otwarte
ZALETY	• wdrażanie do podejmowania decyzji • szeroki zakres zastosowań • sprawność pomiarowa • udzielanie odpowiedzi zajmuje mało czasu • obiektywne punktowanie wyników • punktowanie zadań zajmuje mało czasu (zadania może sprawdzać czytnik) • prostsza analiza wyników • łatwa konstrukcja klucza punktowania	• niepodatność na zgadywanie odpowiedzi • sprawdzają kreatywność zdającego • pozwalają na samodzielność pracy i swobodę wypowiedzi • pokazują tok pracy ucznia • wymagają poprawnego stosowania zwrotów i wyrażień typowych dla danego przedmiotu • łatwość konstrukcji
WADY	• niemożność tworzenia syntez przez uczniów, samodzielnego formułowania hipotez, projektowania eksperymentów, wyrażania własnych opinii • fałszywy obraz świata i wiedzy ludzkiej jako zamkniętych systemów o stałych czytelnych prawidłowościach • przewaga form zadań nad treścią • podatność na zgadywanie • trudność konstruowania	• trudność w obiektywnej ocenie zadań • udzielanie odpowiedzi zajmuje dużo czasu • słaba reprezentacja treści nauczania (liczba zadań jest zwykle niewielka) • trudna konstrukcja modelu oceniania • czasochłonny proces sprawdzania i oceniania • czasochłonna analiza • trudna interpretacja wyników

3. ZADANIA I OBOWIĄZKI EGZAMINATORA. ETYCZNE I MORALNE ASPEKTY EGZAMINOWANIA

3.1 Zadania i obowiązki egzaminatora wynikające z aktualnych przepisów i procedur

Zadania i zachowanie egzaminatora wynikają z:

- **rozporządzenia** Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 199, poz. 2046 z późniejszymi zmianami) oraz
- **procedur** przeprowadzania sprawdzianu lub egzaminu, opracowanych wspólnie przez Centralną Komisję Egzaminacyjną i okręgowe komisje egzaminacyjne.

Podstawowym zadaniem każdego egzaminatora jest ocenianie **zgodnie z ustalonymi, jednolitymi w całym kraju kryteriami**:

- zadań otwartych zamieszczonych w arkuszach egzaminacyjnych sprawdzianu oraz egzaminów,
- wypowiedzi ustnych zdających – podczas egzaminu maturalnego i zawodowego,
- zadań praktycznych – w przypadku egzaminu zawodowego.

Aby prace pisemne, wypowiedzi ustne czy wykonane zadanie praktyczne były oceniane w sposób porównywalny i zgodny z ustalonymi kryteriami niezbędne jest odpowiednie przygotowanie egzaminatorów. Dlatego egzaminatorzy muszą uczestniczyć w okresowych szkoleniach organizowanych przez okręgowe komisje egzaminacyjne.

3.2 Etyczne i moralne aspekty egzaminowania

Etyka jest dziedziną filozofii zajmującą się definiowaniem pojęć dobra i zła oraz ustalaniem zasad właściwego życia i zasad, którymi należy się kierować, aby osiągnąć ideał właściwego życia.

Niekiedy, w języku potocznym, pojęcia „etyka” i „moralność” funkcjonują zamiennie. Współcześnie jednak, filozofowie odróżniają te pojęcia, i na ogół przez etykę rozumieją naukę o moralności, a przez moralność zespół wartości, norm, zasad, reguł, zakazów i nakazów oraz struktur poznawczych sterujących życie społeczne oraz postawy indywidualne wobec siebie, innych, otoczenia bliższego i dalszego.

Etyka zawodowa to zespół norm i ocen moralnych związanych z pełnieniem określonej funkcji zawodowej i uznanych oficjalnie za obowiązujące w danym środowisku zawodowym.

Pojęcie „etyki zawodowej” odnosi się do zawodów „legalnych”, tzn. społecznie wartościowanych pozytywnie, chociaż B. Russell twierdził, że „Wszystkie organizacje mają dekalog moralny – nawet załoga pirackiego statku”.

Zasada etyczna określa, jakie zachowania należy uznać za powinność w danej sytuacji. Powinność ta wynika z określonego obowiązku.

Obowiązek oznacza to, za co człowiek jest odpowiedzialny w świetle odpowiednich norm funkcjonujących w społeczeństwie i regulujących daną dziedzinę życia. Obowiązek zawsze jest oznaczony:

- podmiotowo – kogo dany obowiązek obciąża,
- przedmiotowo – czego dany obowiązek dotyczy (jaka jest treść obowiązku, jakie zachowanie jest odpowiednie w danych okolicznościach).

Powinności (obowiązki) moralne przedstawicieli wielu zawodów wyznaczone są przez kodeksy. Kodeksy etyczne zawierające uporządkowany zestaw norm (zakazy, nakazy, zalecenia) i stanowiące o etycznej specyfice zawodu określa się często mianem kodeksów deontologicznych, a samą etykę zawodową – deontologią (najczęściej przy okazji etyki zawodowej lekarskiej).

Deontologia to dosłownie „nauka o obowiązkach”, „nauka o powinnościach”.

Osobliwości etyki zawodowej nie można sprowadzać jedynie do przekładu ogólnych reguł moralnych na język reguł bardziej konkretnych, dotyczących zachowania się przedstawicieli poszczególnych zawodów w charakterystycznych dla ich pracy sytuacjach. Swoistość etyki zawodowej polega również na tym, że uznawane społecznie wartości i postulaty moralne (istniejące w każdym systemie moralności zawodowej) znajdują odrębną, właściwą dla danej grupy zawodowej hierarchizację. Następuje więc zmiana w hierarchii ważności poszczególnych dyrektyw, postulatów, przesunięcie akcentów z punktu widzenia specyfiki danego zawodu.

Kluczowym problemem etycznym jest problem wyboru.

Etyki zawodowe przybliżają kryteria właściwego wyboru w sytuacjach problematycznych etycznie. Określenie tych kryteriów dokonuje się przez zdefiniowanie obowiązków spoczywających na osobach pełniących daną funkcję oraz określenie zakresu odpowiedzialności za wykonanie powierzonych obowiązków.

Egzaminatora powinny charakteryzować:

- umiejętność spostrzegania istotnych faktów,
- umiejętność wiązania teorii z praktyką ,
- umiejętność organizowania pracy,
- uczciwość,
- rzetelność,
- odpowiedzialność,
- sprawiedliwość,
- punktualność,
- profesjonalizm,
- dokładność,
- umiejętność pracy w zespole.

Profesjonalizm pracy egzaminatora

Profesjonalizm rozumiany jest jako uprawianie zawodowo jakiejś sztuki, dyscypliny. Jeżeli potraktować egzaminatora jako człowieka zawodowo zajmującego się egzaminowaniem, należy akcentować jego ciągłe doskonalenie się, wzbogacanie swojej profesji. Rozbudzenie potrzeby permanentnego uczenia się, łączenia różnych obszarów umiejętności jest jednym z ważniejszych celów całego kursu dla kandydatów na egzaminatorów.

Pojęcie **rzetelności** wymaga doprecyzowania, ponieważ występuje jako pojęcie pomiarowe oraz etyczne.

Rzetelność w ujęciu pomiarowym	Rzetelność w ujęciu etycznym
„Rzetelność punktującego”, „obiektywizm punktowania”, „dokładne punktowanie” - określenia stosowane synonimicznie, rozumiane jako punktowanie zadań, określone kluczem lub schematem punktowania i niezależne od osoby punktującego. Rzetelność pomiaru natomiast jest „konsekwencją, z jaką daje on pewne wyniki, to jest powtarzalnością wyników pomiaru w określonych warunkach”. (Niemierko, 1999)	Jedną z zasad cenionych w deontologii jest zasada rzetelności. Przypisuje się jej wartość nie tylko metodologiczną, ale i walor moralny. Nauczyciel (egzaminator) musi posiadać wysokie kompetencje zawodowe i nie wykraçać poza obszar swojej wiedzy specjalistycznej. Spełnienie wymogu rzetelności wymaga również poczucia wolności, która może być pojmowana jako nieuleganie naciskom, wpływom, dokonywanie wyborów niezależnie od sympatii lub antypatii. Zachowanie wolności prowadzi do obiektywizmu.

PUŁAPKI OCENIANIA

Każdy egzaminator musi sobie zdawać sprawę z tego, iż oceny dokonywane przez tego samego nauczyciela podlegają zmianom w czasie (na podstawie książki T. Tyszki „Psychologiczne pułapki oceniania i podejmowania decyzji”). Najczęściej popełniane błędy to:

- **błąd tendencji centralnej**

słabe wykorzystanie krańcowych ocen na skali, a tym samym przesuwanie się wszystkich ocen w kierunku jej środka; bierze się ona z pewnej ostrożności oceniającego przed popełnieniem zbyt dużego błędu

- **efekt kontrastu**

uczniowie otrzymują oceny zawyżone, jeśli ich prace występują po pracach bardzo słabych, a zaniżone jeśli poprzedzały je prace bardzo dobre

- **efekt pierwszeństwa**

przecenianie pierwszych informacji np. surowiej oceniamy błędy pojawiające się na początku niż na końcu wypracowania

- **efekt świeżości**

przecenianie końcowego fragmentu odpowiedzi

- **efekt aureoli**

przenoszenie ocen z jednych zadań na inne, jeśli jakaś część pracy została oceniona pozytywnie, to mamy skłonność przypisywania pozytywnej oceny następnym częściom zadania

- **widzenie świata przez różowe, bądź przeciwnie, czarne okulary**

ludzie w dobrym nastroju wyżej oceniają niż osoby w złym nastroju

LISTA CECH PRACY EGZAMINATORA BĘDĄCYCH POTENCJALNYM ŹRÓDŁEM STRESU

Tadeusz Czeżowski, „Przemówienie na uroczystości dnia 21 marca 1970 w auli Uniwersytetu Toruńskiego” (fragment)

Rodzaje cech	Czynniki mogące powodować stres
A. Cechy związane z wykonywanym przez egzaminatora zadaniem	1 wymagana długotrwała koncentracja* 2 powtarzanie prostych czynności, monotonia 3 co chwilę coś nowego 4 zaskakiwanie metodą rozwiązania zadania
B. Cechy wynikające z organizacji pracy egzaminatora	5 narzucone z góry tempo pracy 6 presja czasu 7 konflikt roli 8 ciągłe zmiany 9 niezastępowalność 10 przeciążenie roli 11 potrzeba dostosowania się 12 brak pewności zatrudnienia 13 organizacyjne ograniczenia w pracy
C. Cechy wynikające z konieczności interakcji z ludźmi	14 możliwość rywalizacji 15 potrzeba kooperacji, kompromisów 16 możliwość konfliktu z osobami z zewnątrz
D. Psychologiczne cechy pracy wynikające z relacji do potrzeb i preferencji egzaminatora	17 prestiż społeczny 18 odpowiedzialność 19 dylematy moralne
E. Cechy pracy wywołujące zakłócenia w relacji praca – dom	20 dyspozycyjność 21 nieobecność w domu 22 system zatrudnienia 23 zabieranie pracy do domu 24 czasowy, negatywny wpływ pracy na sytuację rodzinną
F. Fizyczne warunki pracy	25 utrudniające, przez co wymagają dodatkowej mobilizacji organizmu (oświetlenie, niewygodna pozycja itp.)

* Obserwacja zadania egzaminacyjnego w etapie praktycznym egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe może trwać nawet 3 godziny zegarowe!

OPISY PRZYPADKÓW **sprawdzian, egzamin gimnazjalny oraz maturalny**

(MATERIAŁ NA ZAJĘCIA WARSZTATOWE LUB DO PRACY SAMOKSZTAŁCENIOWEJ)

Przedstawione niżej opisy sytuacji, dotyczą egzaminatorów sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego oraz maturalnego. Chociaż nie odpowiadają sytuacjom w jakich może znaleźć się egzaminator egzaminu zawodowego, powinny stać się źródłem refleksji kandydata na egzaminatora oraz zaczynem dyskusji o kodeksie moralnym egzaminatora.

PRESJA

Jesteś egzaminatorem. Otrzymałeś do sprawdzenia i oceny 100 prac. Twój przełożony koniecznie chce się dowiedzieć, z jakiej szkoły są uczniowie, których prace masz sprawdzić. Prośby są coraz bardziej natrączywe. Odczytujesz w nich obietnice korzyści, jeśli przekazesz te informacje. Zauważasz też sugerowane, w przypadku odmowy, zagrożenia twego bezpieczeństwa zawodowego. Co robisz?

Tematy dyskusji:

- *tajemnica służbowa,*
- *odpowiedzialność egzaminatora.*

Problemy do rozwiązania:

- *jak nie poddawać się presji,*
- *jakich argumentów używać w rozmowie z osobą wywierającą presję,*
- *jak być asertywnym.*

NIEPEWNOŚĆ

Zadanie nr 5 ucznia o kodzie 0376332 jest bardzo ciekawie rozwiązane. Zadanie dotyczy tematyki, w której nigdy nie czułeś się dobrze. Twoim zdaniem jest proste, ale jednak masz wątpliwości co do jakości rozwiązania. Nie chcesz nikomu ujawnić swojej niepewności. Ale decyzję musisz podjąć. Czas płynie. Co robisz?

Tematy dyskusji:

- *kompetencje egzaminatora,*
- *podejmowanie decyzji.*

Problemy do rozwiązania:

- *jak i do kogo otwarcie mówić o sytuacjach niepewności, jak korzystać z rad innych.*

BRAKUJĄCE CZĘŚCI PRACY

Sprawdzasz już dwudziestą drugą pracę. Idzie ci nieźle. Ale, okazuje się, że w arkuszu brak jednej kartki. Na pewno? Niestety, tak. Zaczynasz szukać brakującej kartki. Nie znajdujesz. Pracę na razie odkładasz. W pracy dwudziestej ósmej zdarza się to samo. No, teraz przegładasz wszystkie prace. Znajdujesz jeszcze dwie z brakującymi kartkami. Co robisz?

Tematy dyskusji:

- *znaczenie procedur pracy egzaminatora.*

Problemy do rozwiązania:

- *jak zapobiec takiej sytuacji.*

POPRAWKI

Zauważasz, że na arkuszu ucznia znajdują się poprawki naniesione przez osobę trzecią (prawdopodobnie w którejś ze szkół tuż po egzaminie nauczyciel zielonym długopisem oznaczył kółkiem poprawki ucznia). Co robisz?

Tematy dyskusji:

- *znajomość regulaminu przeprowadzania egzaminów.*

Problemy do rozwiązania:

- *jak współpracować z przewodniczącym zespołu egzaminatorów.*

BRUDNOPIS

W jednej z prac uczeń nie przepisał zadania z brudnopisu, bo nie zdążył. Instrukcja egzaminacyjna przewidywała, że pisać można wyłącznie na arkuszu egzaminacyjnym. Co robisz?

Tematy dyskusji:

- *znajomość regulaminów egzaminów.*

Problemy do rozwiązania:

- *jak nie "skrzywdzić" ucznia w sytuacjach odstępstw od regulaminu i instrukcji.*

NIECZYTELNA PRACA

Jesteś już zmęczony, to już piętnasty arkusz dzisiaj. Postanawiasz jednak jeszcze poprawić. Łatwo powiedzieć. Od pierwszego zdania tekst jest prawie nieczytelny. A uczeń pisał dużo i do tego małymi literkami. Odłożyć na jutro? Przeczytać "na wrywki", odesłać pracę jako nieczytelną...?

Co robisz?

Tematy dyskusji:

- *odpowiedzialność egzaminatora.*

Problem do rozwiązania:

- *jak współpracować z kierownikiem zespołu egzaminatorów.*

ZNAJOMI

Tak się złożyło, że wybrałeś się na imieniny twego przyjaciela. Rozmowa – naturalnie – była także o aktualnie trwających egzaminach. Zaczynasz się wypowiadać. Inni słyszą, że dobrze się w tym orientujesz. W pewnym momencie twój przyjaciel prosi cię na bok. Wiesz, masz pracę córki mojej kuzynki. Chyba nie poszło jej zbyt dobrze. Zrób coś. Pamiętasz, jak twój Arek zdawał parę lat temu do liceum?

Co robisz?

Tematy dyskusji:

- *asertywność egzaminatora,*
- *odpowiedzialność,*
- *uczciwość,*
- *tajemnica służbowa.*

Problem do rozwiązania:

- *jak kształtować odporność na presję.*

PRZEPISYWANIE

Nie do wiary. Przecież czytam swój tekst, kiedyś podyktowałem uczniom, a potem sprzedałem marnemu wydawnictwu. Jednak nie jest najlepszy. No, ale faktem jest, że uczeń go znał i niemal dosłownie go wykorzystał. Zgłosić to, czy nie? Przecież nikt oprócz mnie nie jest w stanie wykryć przepisywania.

Co robisz?

Tematy dyskusji:

- *uczciwość,*
- *odpowiedzialność egzaminatora*

ŹLE POLICZONE PUNKTY

Olśniło mnie przy przedostatniej pracy. Nie uznawałem dobrego pomysłu około połowy uczniów. A powinienem przyznać dwa punkty. Tymczasem 80 sprawdzonych i ocenionych prac wysłałem już do komisji. Napisać im o błędzie? A jak mi podziękują za współpracę?

Co zrobisz?

Tematy dyskusji:

- *rozumienie i stosowanie kryteriów oceniania,*
- *uczciwość egzaminatora.*

OPISY PRZYPADKÓW **egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe**

(MATERIAŁ NA ZAJĘCIA WARSZTATOWE LUB DO PRACY SAMOKSZTAŁCENIOWEJ)

Przedstawione niżej opisy sytuacji, dotyczą egzaminatorów egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. Powinny stać się źródłem refleksji kandydata na egzaminatora oraz zacząć dyskusję o kodeksie moralnym egzaminatora.

WYRZUT SUMIENIA

W czasie trwania egzaminu „jakieś wydarzenie” rozprasza uwagę egzaminatora tak, że nie był on w stanie zaobserwować kilku czynności wykonywanych przez zdających.

Tematy dyskusji:

- odpowiedzialność egzaminatora
- sumienność (rzetelność) egzaminatora
- radzenie sobie ze stanami emocjonalnymi

Problemy do rozwiązania:

- jak punktować w takim przypadku?

NIECZYTELNA PRACA

Jesteś już zmęczony, to już szósta godzina egzaminu. Musisz ocenić jeszcze jeden PLAN DZIAŁANIA. Od pierwszego zdania tekst jest prawie nieczytelny. A uczeń pisał dużo i do tego małymi literkami. Przeczytać “na wrywki”, jak punktować taką pracę...? Co robisz?

Tematy dyskusji:

- odpowiedzialność egzaminatora.

Problem do rozwiązania:

- jak współpracować z przewodniczącym zespołu egzaminatorów.
- jak punktować w takim przypadku?

„BRAKUJĄCE CZYNNOŚCI” LUB „CZYNNOŚCI NIEWYKONANE W OKREŚLONYM OBSZARZE”

Podczas organizowania stanowiska, zdający pominął pewne czynności – otrzymał „O” punktów. W trakcie egzaminu uzupełnił np. zestaw narzędzi lub materiałów.

Temat do dyskusji

- znaczenie procedur pracy egzaminatora,
- znaczenie kryteriów oceny wykonania czynności.

Problem do rozwiązania

czy egzaminator może nanosić poprawki w dokumentacji egzaminacyjnej?

- czy egzaminator może zmieniać punktację po zakończeniu pewnego obszaru etapu praktycznego np.: planowanie.

„PODEJMOWANIE DECYZJI O PRZERWANIU EGZAMINU”

W trakcie egzaminu w zawodzie monter instalacji gazowych zdający źle ocenił wyniki próby szczelności instalacji gazowej, a kolejne czynności wskazują, że chce przystąpić do regulacji płomienia palników kuchenki gazowej, co wymaga ich zapalenia. Jest to ostatnia czynność w obszarze wykonania, a wszystkie poprzednie wykonał prawidłowo.

Tematy do dyskusji:

- odpowiedzialność egzaminatora
- przestrzeganie procedur
- radzenie sobie ze stanami emocjonalnymi

Problem do rozwiązania:

- Czy należy przerwać egzamin?
- Jeżeli tak, to w którym momencie należy przerwać egzamin?

„KOMPETENCJE MERYTORYCZNE EGZAMINATORA”

Egzaminator przybywa na egzamin do upoważnionego ośrodka. W trakcie zapoznawania się z kartą obserwacji i stanowiskiem egzaminacyjnym stwierdza, że wyposażenie stanowiska i czynności zapisane w karcie obserwacji są mu nieznane.

Tematy do dyskusji:

- odpowiedzialność egzaminatora
- sumienność (rzetelność) egzaminatora

Problem do rozwiązania:

- Jak powinien zachować się egzaminator?

„BŁĄD W ZADANIU”

Jeden ze zdających w trakcie wykonywania zadania zauważa i zgłasza błąd np. w recepturze podanej w zadaniu.

Tematy do dyskusji:

- znajomość procedur przeprowadzenia egzaminu
- umiejętność podejmowania decyzji

Problem do rozwiązania:

- Jak postąpić w takim przypadku?

PYTANIA O OBIEKTYWIZM

(ARKUSZ SAMOOCENY)

OBIEKTYWIZM OSOBISTY

1. Czy zadaję równie sprzyjające pytania uczniom o różnym stosunku do szkoły, od przedmiotu i do mnie samego jako nauczyciela?
2. Czy zadaję równie sprzyjające pytania dziewczętom i chłopcom?
3. Czy czekam jednakowo długo na odpowiedź i równie chętnie na nią naprowadzam?
4. Czy oceniam osiągnięcia ucznia zawsze po ochłonięciu z ewentualnego wzburzenia?
5. Czy oceniam wyłącznie to, co uczeń umie, a nie jego domniemany wkład pracy?
6. Czy skutecznie unikam traktowania oceny jako nagrody lub kary dla ucznia?

OBIEKTYWIZM PUNKTOWANY

7. Czy moje pytania, zadania i polecenia są zawsze jasne i jednoznaczne?
8. Czy mam własną dokładną odpowiedź na każde pytanie i zadanie?
9. Czy potrafię nie sugerować się autorem oceniając prace pisemne i wypowiedzi ustne?
10. Czy mam jakiś sposób na upewnianie się, że praca ucznia po raz drugi sprawdzana uzyskałaby tę samą ocenę?
11. Czy moje kryteria oceny prac i wypowiedzi uczniów są stałe?
12. Czy chętnie zastosowałbym dobrze skonstruowany sprawdzian osiągnięć ze ścisłym kluczem punktowania i normami ocen?

OBIEKTYWIZM DYDAKTYCZNY

13. Czy posługuję się, uzyskanym z zewnątrz lub własnym, opisem wymagań, jakie powinni spełniać uczniowie, by uzyskać poszczególne pozytywne oceny szkolne z mojego przedmiotu?
14. Czy uczniowie dokładnie znają moje wymagania?
15. Czy udaje mi się upewnić, że uczniowie rozumieją, co jest wymagane?
16. Czy kieruję się ustalonymi wymaganiami w formułowaniu pytań, budowaniu zadań i kierowaniu poleceń do uczniów?
17. Czy moi uczniowie są przekonani, że kieruję się ustalonymi wymaganiami?
18. Czy chętnie przyjmuję odwoływanie się uczniów do wcześniej ustalonych wymagań?
19. Czy dokładnie studiuję materiały programowe i stosuję testy innych autorów dla porównania zawartych w nich wymagań z własnymi wymaganiami?
20. Czy stosuję zasadę „niezmieniania zasad w toku gry” podczas sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów?

B. NIEMIERKO, *MIĘDZY OCENĄ SZKOLNĄ A DYDAKTYKĄ*, 1999

RACHUNEK SUMIENIA EGZAMINATORA

(MATERIAŁY OPRACOWANE PRZEZ GRUPY „0”)

1. Czy zadajesz sobie pytanie: „Dlaczego jestem egzaminatorem?”
2. Czy procedury egzaminacyjne są dla Ciebie kwestią nadrzędną i czy je w pełni akceptujesz?
3. Czy podczas sprawdzania prac nie wybiegasz poza model odpowiedzi i oceniania?
4. Czy unikasz wszelkich okoliczności, które mogą zakłócić obiektywizm sprawdzania?
5. Czy potrafisz oddalić od siebie problemy prywatne i zawodowe na tyle, by rzetelnie wypełniać obowiązki egzaminatora?
6. Czy pojawiające się dylematy moralne potrafisz rozstrzygnąć, przestrzegając zasad etyki?
7. Czy potrafisz współpracować z innymi egzaminatorami?
8. Czy jesteś bezstronny, a więc nie ulegasz naciskom z zewnątrz?
9. Czy masz poczucie odpowiedzialności za swoją pracę?
10. Czy po przeprowadzeniu tego rachunku sumienia chcesz jeszcze być egzaminatorem?

4. SŁOWNICZEK PODSTAWOWYCH TERMINÓW ZWIĄZANYCH Z OCENIANIEM ZEWNĘTRZNYM

arkusz egzaminacyjny

przygotowany dla zdającego zestaw zadań egzaminacyjnych z miejscami do udzielania odpowiedzi, kartą odpowiedzi do zadań zamkniętych oraz instrukcją dla ucznia – stanowi połączenie testu egzaminacyjnego z kartą odpowiedzi. Na pierwszej stronie znajduje miejsce na wpisanie kodu ucznia, daty urodzenia lub numeru PESEL oraz na naklejkę z paskiem kodowym szkoły. Arkusze przygotowywane są w trzech wersjach: arkusz standardowy, arkusz standardowy dostosowany, arkusz dostosowany.

arkusz dostosowany

arkusz egzaminacyjny przygotowany specjalnie dla uczniów o określonej dysfunkcji, przystosowany do tej dysfunkcji.

arkusz standardowy

arkusz egzaminacyjny stosowany powszechnie podczas egzaminów, przeznaczony dla uczniów bez dysfunkcji oraz uczniów z dysleksją.

arkusz standardowy dostosowany

arkusz standardowy zaadaptowany do potrzeb psychofizycznych grup uczniów z niektórymi dysfunkcjami. Arkusze standardowe dostosowuje się dla uczniów niewidomych (arkusz standardowy przetransponowany na pismo brajlowskie) i dla uczniów słabo widzących (arkusz standardowy pisany jest powiększoną czcionką). W arkuszach tych modyfikacja może też dotyczyć niektórych poleceń, tak aby były one możliwe do wykonania przez uczniów niewidomych lub słabo widzących.

egzamin zewnętrzny

egzamin przeprowadzony przez okręgową komisję egzaminacyjną, pod jej nadzorem, sprawdzany przez niezależnych od szkoły egzaminatorów. Jego istotę stanowi oddzielenie procesu sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów od procesu kształcenia.

egzaminator

egzaminatorem okręgowej komisji egzaminacyjnej jest osoba wpisana do ewidencji egzaminatorów, legitymująca się zaświadczeniem o wpisie do ewidencji egzaminatorów okręgowej komisji egzaminacyjnej. Na zaświadczeniu musi być podany numer ewidencyjny egzaminatora. Warunkiem wpisania do ewidencji, oprócz wymagań formalnych jakie powinien spełniać kandydat na egzaminatora, jest ukończenie z wynikiem pozytywnym szkolenia dla kandydatów na egzaminatorów.

ewaluacja

systematyczne badanie obiektu (działalności, procesu, rezultatów...) w odniesieniu do przyjętych kryteriów wartości w celu usprawnienia, rozwoju lub lepszego rozumienia. Jest to badanie połączone z rozważaniem jak dalece użyteczny lub wartościowy jest ten obiekt (działalność, proces, rezultat...) po to, by w wyniku tego badania podjąć decyzję o wprowadzeniu zmiany (usprawnienia) i jakiej.

dysfunkcje uwzględniane przy egzaminach zewnętrznych

przy przeprowadzaniu egzaminów zewnętrznych dostosowuje się warunki egzaminowania do możliwości uczniów z dysfunkcjami. Dostosowaniem objęte są następujące grupy uczniów: niesłyszący, słabo słyszący, niewidomi, słabo widzący, z upośledzeniem w stopniu lekkim (uczniowie z trudnościami w uczeniu się), z porażeniem mózgowym dziecięcym, z dysleksją (ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się), niepełnosprawni ruchowo i z przewlekłymi chorobami somatycznymi. Prawo do skorzystania z dostosowania warunków egzaminacyjnych

mają uczniowie posiadający odpowiednią opinię lub orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej lub poradni specjalistycznej.

informatory

publikacje przygotowywane dla uczniów i ich rodziców oraz nauczycieli. Zawierają opis wymagań egzaminacyjnych, formy i zasady przeprowadzania egzaminu, kryteria oceniania, oraz przykłady zadań egzaminacyjnych na dany rok. Ogłaszane są każdego roku. Informatory dla sprawdzianu i każdego z egzaminów – to oddzielne książeczki.

obowiązujący system oceniania

w nowym systemie oceniania wyodrębnia się dwa nurty: ocenianie wewnętrzne i ocenianie zewnętrzne organizowane przez władze oświatowe. Taki system oceniania ma umożliwić weryfikowanie prób wprowadzania bardziej efektywnych sposobów wspomagania rozwoju uczniów i podnoszenia jakości pracy szkół.

Nowe zasady oceniania wewnątrzszkolnego oraz system oceniania zewnętrznego ustanawiają następujące akty prawne:

1. Ustawa o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami);
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (DzU nr 199, poz. 2046 z późniejszymi zmianami),
3. Zarządzenie Ministra Edukacji i Sportu z dnia 4 lutego 2005 r. w sprawie nadania statutu *Centralnej Komisji Egzaminacyjnej* (MP nr 4, poz. 249 z późniejszymi zmianami)
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 18 lutego 1999 r. w sprawie utworzenia okręgowych komisji egzaminacyjnych oraz określenia ich zasięgu terytorialnego (DzU nr 14, poz. 134 z późniejszymi zmianami).
5. Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 31 marca 1999 r. w sprawie nadania statutów okręgowym komisjom egzaminacyjnym (MP nr 12, poz. 169 z późniejszymi zmianami);

ocenianie wewnątrzszkolne

ocenianie wewnątrzszkolne osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z programów nauczania oraz formułowaniu oceny. Szczegółowe zasady oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły z uwzględnieniem przepisów niżej podanego rozporządzenia.

Ocenianie wewnątrzszkolne ma na celu:

- poinformowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie,
- pomoc uczniowi w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju,
- motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu,
- dostarczenie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce, zachowaniu oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia,
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Szczegółowo zasady oceniania określa Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (DzU nr 199, poz. 2046 z późniejszymi zmianami).

ocenianie zewnętrzne

ocenianie zewnętrzne ma na celu diagnozowanie osiągnięć uczniów w stosunku do wymagań określonych w standardach wymagań egzaminacyjnych jednolitych w całym kraju, monitorowanie poziomu nauczania w szkołach oraz dostarczenie obiektywnych i porównywalnych informacji na temat jakości kształcenia.

Ocenianie zewnętrzne obejmuje:

- sprawdzian poziomu opanowania umiejętności w ostatniej klasie sześciolletniej szkoły podstawowej;
- egzamin w trzeciej klasie gimnazjum z umiejętności i wiadomości z zakresu przedmiotów humanistycznych oraz z zakresu przedmiotów matematyczno-przyrodniczych;
- egzamin zawodowy przeprowadzany po ukończeniu szkoły ponadgimnazjalnej: zasadniczej szkoły zawodowej, technikum, technikum uzupełniającego, szkoły policealnej - w celu potwierdzenia uzyskanych kwalifikacji, w zawodach określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego;
- egzamin maturalny będący formą oceny poziomu wykształcenia ogólnego dla absolwentów ponadgimnazjalnych liceów ogólnokształcących, uzupełniających liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników i techników uzupełniających.

podstawa programowa kształcenia ogólnego

Jest to zasadniczy akt prawny regulujący działania edukacyjne, ustalany przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Podstawy programowe określają jakim celom ma służyć i jakie zadania ma realizować kształcenie szkolne. Zawierają kanon podstawowych treści nauczania; precyzują, jakie sprawności i umiejętności powinien opanować uczeń w toku kształcenia, wskazują, co musi być wspólne dla wszystkich polskich uczniów po wprowadzeniu do systemu szkolnego pluralizmu oferty programowej. Podstawy programowe stanowią punkt wyjścia do opracowania programów nauczania poszczególnych przedmiotów lub bloków przedmiotowych i programów edukacyjnych, a także programów wychowawczych, pozostawiając jednocześnie dużą dowolność w zakresie doboru przez nauczycieli dróg realizowania celów i zadań oraz metod wspomagania uczniów w dochodzeniu do uzyskiwania postulowanych osiągnięć. Podstawy nie ustalają bezpośrednio wymagań stawianych uczniowi, ale stanowią źródło dla określenia tych wymagań (standardów) oraz kryteriów ocen.

podstawa programowa kształcenia w zawodzie

- różni się w swojej strukturze od podstawy programowej kształcenia ogólnego.

Podstawa programowa kształcenia w zawodzie to obowiązkowe dla danego zawodu i uwzględniane w programach nauczania - zestawy umiejętności i treści nauczania, umożliwiające ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych. Zawarte są w niej tzw. treści stałe zawodu, nie podlegające szybkim zmianom, wynikające z podstawowych funkcji pełnionych przez pracownika zatrudnionego na różnych stanowiskach pracy.

Podstawa programowa dla zawodu zawiera:

1. Założenia programowo-organizacyjne kształcenia w zawodzie
 - Opis kwalifikacji absolwenta
 - Specyficzne wymagania dla zawodu
 - Warunki techniczne niezbędne do podjęcia kształcenia
 - Warunki kadrowe
 - Kształcenie w różnych typach szkół
 - Powiązanie kształcenia zawodowego z kształceniem ogólnym.
2. Podział godzin na bloki przedmiotowe
3. Podstawy programowe kształcenia w blokach programowych
 - Cele kształcenia
 - Treści kształcenia
 - Zalecenia dotyczące oceniania.

program nauczania dla zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego

– zwany „**programem nauczania ogólnego**”, to opis sposobu realizacji zadań edukacyjnych, ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Program nauczania ogólnego obejmuje co najmniej jeden etap edukacyjny i dotyczy kształcenia zintegrowanego, przedmiotu, ścieżki edukacyjnej, bloku przedmiotowego lub ich części. Program nauczania ogólnego dopuszcza do użytku szkolnego minister właściwy do spraw oświaty i wychowania na wniosek osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nie posiadającej osobowości prawnej.

W wyniku reformy możliwe stało się korzystanie z programów wybranych przez nauczycieli danej szkoły. Nauczyciele mogą korzystać z jednego z dwóch rodzajów programów: programów nauczania znajdujących się w wykazie programów dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, bądź z własnych programów autorskich opracowanych przez nauczycieli danej szkoły, samodzielnie lub z wykorzystaniem programów wpisanych do wykazu. Program nauczania ogólnego opracowany przez nauczyciela może zostać wprowadzony do szkolnego zestawu programów po uzyskaniu pozytywnej opinii nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, posiadającego wykształcenie wyższe z dziedziny wiedzy zgodnej z zakresem treści nauczania, które program obejmuje.

program nauczania dla zawodu i program nauczania dla profilu kształcenia ogólnozawodowego

- zwany „**programem nauczania zawodowego**”, stanowi zbiór usystematyzowanych, zgodnie z zasadami dydaktyki, celowych układów umiejętności i treści nauczania, ujętych w podstawie programowej kształcenia w zawodzie albo podstawie programowej kształcenia w profilu kształcenia ogólnozawodowego, określonych odrębnymi przepisami, wraz z wytycznymi dotyczącymi realizacji procesu kształcenia i oceniania osiągnięć edukacyjnych ucznia.

Program nauczania zawodowego zawiera:

- 1) plany nauczania dla zawodu albo profilu kształcenia ogólnozawodowego opracowane na podstawie ramowych planów nauczania, określonych odrębnymi przepisami,
- 2) programy nauczania poszczególnych przedmiotów zawodowych, bloków tematycznych, modułów lub innych układów treści, obejmujące:
 - a) szczegółowe cele kształcenia określające wiedzę i umiejętności, które powinny być opanowane przez ucznia,
 - b) materiał nauczania w formie haseł programowych, związany ze szczegółowymi celami kształcenia,
 - c) wskazania metodyczne odnoszące się do realizacji programu,
 - d) propozycje metod sprawdzania i oceny osiągnięć edukacyjnych ucznia.

Program nauczania dla zawodu może uwzględniać umiejętności i treści specjalizacji w zawodzie realizowane przez część cyklu kształcenia, w szczególności dostosowane do potrzeb rynku pracy.

standardy wymagań egzaminacyjnych

podstawowe dokumenty w oparciu o które przeprowadzane są sprawdziany i egzaminy. Zawierają zwięzłe opisy wymagań na poszczególnych etapach kształcenia. Ogłaszane są one przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania mocą rozporządzenia.

szkolny zestaw programów nauczania

nauczyciele uczący daną grupę uczniów mają ustalić zestaw programów nauczania na który składają się programy poszczególnych zajęć edukacyjnych. Szkolny zestaw programów musi obejmować całość podstawy programowej. Szkolny zestaw programów dopuszcza do użytku szkolnego dyrektor szkoły po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady szkoły, a jeżeli nie została powołana – opinii rady rodziców.

wymagania egzaminacyjne

patrz: standardy wymagań egzaminacyjnych

wyniki egzaminu zewnętrznego

wyniki egzaminów zawsze podawane są w punktach lub procentach, nie wystawia się ocen.

zadania egzaminacyjne

w arkuszach (zestawach) egzaminacyjnych zdający mogą mieć do rozwiązania następujące typy zadań testowych: zadania pisemne otwarte lub zamknięte i zadania praktyczne (w przypadku egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe).

zadania otwarte

to takie, które wymaga samodzielnego sformułowania odpowiedzi. Rozróżnia się zadania otwarte krótkiej odpowiedzi, zadania z luką i zadania rozszerzonej odpowiedzi.

zadanie krótkiej odpowiedzi

rodzaj zadania otwartego wymagającego od ucznia udzielenia zwięzłej odpowiedzi w postaci jednego słowa, liczby, symbolu, zdania (lub kilku zdań), wyrażenia matematycznego, prostego rysunku, wyliczenia elementów itp.

zadanie na dobieranie

rodzaj zadania zamkniętego wymagającego od ucznia poprawnego zestawienia ze sobą dwóch informacji (najczęściej pojęć, definicji, liczb itp.).

zadanie praktyczne jest zadaniem testowym wymagającym od ucznia celowego oddziaływania na otaczający świat materialny. Przynosi wynik, czyli produkt, który może być oceniany osobno lub, w przypadku bardziej złożonych czynności ucznia, łącznie z zarejestrowanym przebiegiem, to jest procesem działania praktycznego. Produkt pozbawiony wartości rynkowej będziemy nazywać wytworem działania.

Zadania praktyczne dzielimy na trzy rodzaje:

1. **Próba pracy**, będąca wykonywaniem czynności na w pełni wyposażonym stanowisku pracy, a więc, w zasadzie, bez symulacji. Nieautentyczne mogą być jedynie potrzeba wykonania tej właśnie pracy oraz organizacja próby, odbiegająca od zwyczajnej działalności tego typu.
2. **Zadania nisko symulowane**, wykonywane w warunkach zbliżonych do naturalnych, z wykorzystaniem odpowiedniego wyposażenia i uzyskaniem wartościowego produktu. Wojskowe ćwiczenia terenowe i szkolne ćwiczenia warsztatowe dają możliwość stosowania takich zadań.
3. **Zadania wysoko symulowane**, wykonywane w całkowicie sztucznych warunkach, np. w izbie szkolnej. Wierność symulacji jest w warunkach szkolnych trudna do uzyskania, ale na przykład zastosowanie komputera i wideoprojektora może znacznie usprawnić przepływ informacji między uczniem a otoczeniem. Stale rozwija się technika symulacji, a zaawansowane urządzenia symulujące (np. kierowanie pojazdem drogowym) są nazywane symulatorami.

zadanie rozszerzonej odpowiedzi

rodzaj zadania otwartego wymagającego od ucznia rozwiniętej, wieloelementowej i odpowiednio uporządkowanej odpowiedzi w postaci słownej (np. wypracowania), złożonych wyrażeń matematyczno-fizycznych, reakcji chemicznych, schematów, procesów itp. Do tej grupy zadań zalicza się zarówno zadania pisemne jak i wypowiedzi ustne.

zadanie typu prawda – fałsz

rodzaj zadania zamkniętego, którego rozwiązanie polega na rozstrzygnięciu, czy zawarte w nim twierdzenie jest prawdziwe, czy fałszywe lub czy spełnia ono określone kryterium np. poprawności.

zadanie wyboru wielokrotnego

rodzaj zadania zamkniętego wymagającego od ucznia wybrania jednej lub większej liczby odpowiedzi spośród kilku podanych w zadaniu. Odpowiedziami mogą być wyrazy, zdania, zwroty, wyrażenia matematyczne, symbole fizyko-chemiczne, rysunki, itp.

zadanie z luką

rodzaj zadania otwartego wymagającego od ucznia wstawienia w pozostawioną przez konstruktora lukę pojęcia, związku wyrazowego, liczby itp.

zadanie zamknięte

zadanie wymagające wybrania jednej (rzadziej kilku) z gotowych odpowiedzi. Rozróżnia się zadania zamknięte wielokrotnego wyboru, zadania na dobieranie i zadania typu prawda-fałsz.